

GƏNCLİYİN YEDDİ SƏMASI

(Zəruri dini biliklər)

Kitabın adı:.....Gəncliyin yeddi səması
Tərcümə edən:.....Məhəmməd Turan
Nəşr edən:.....Barqə shaqayeq
Çap tarixi:.....2005
Tiraj:.....10000

نام کتاب.....هفت آسمان جوانی
مؤلف.....گروهی از محققین
ناشر.....برگ شقایق
نوبت چاپ.....اول
تاریخ چاپ.....1384
شمارگان.....10000

964-7661-12-1

AZƏRBAYCAN GƏNCLƏRİNƏ MÜRACİƏT

Azərbaycanın imanlı cavanları, mənim din qardaşlarım bir neçə kəlmə nəsihət istəmişlər. Təberrük olaraq zikr edilməsini münasib bildiyim hədisdə məsum imam buyurmuşdur ki, Allahın nəzərindən heç bir vaxt kənarda olmadığını bil. İnsan özünü həmişə Allahın hüzurunda hiss etməli, bütün əməl və rəftarlarını Allahın razılığını qazanmaq istiqamətində tənzimləməlidir. İnsanın oturuşu-duruşu, yuxusu və oyaqlığı, hərəkəti və sükutu, işarələri və hətta bütün qəlbindən keçənlər Allahın hüzurundadır.

Əzizlərim, insanın ilahi ruhdan üfürülmüş nəfsi (canı) onun cismində Allahın əmanətidir. Dünyada həyat və varlıqdan üstün bir ne`mət yoxdur. Kamilliyyənin hər hansı bir mərtəbəsinə çatmaq istəsəniz, əvvəlcə özünüzü tanımalıyınsınız. Nəfsi (özünü) tanımaq bilik qapılarının açılması üçün mühüm bir müqəddimədir. Çünki “özünü tanıyan Allahını tanıyır”. Təəssüf ki, insan gənclik dövrünü bu həqiqətdən xəbərsiz keçirir. Elə ki, qocalıq qapını döyür, insanın bütün diqqəti zəif və əzabkeş bədənini qorumağa yönəlir.

İnsan gənclikdə nəfsinin tərbiyə və təzkiyəsinə (gözəlləşdirilməsinə) qadir olur. Bu mühüm işdən ötrü əziz cavanlar həmişə Qurani-kərimə yaxın olmalı, susuzluqlarını bu ilahi çeşmədə yatırmalıdırlar. “Əllah, Əllah, fil-Qur`an” bütün övliyaların tövsiyəsidir. Qurandan faydalanmaq və bu sahilsiz ilahi okeanın bir guşəsinə çatmaq üçün əzəmətli və əvəzsiz Əhli-beyt maarifi ilə tanış olmaq lazımdır. Onların yolu, həyatı və ölümü kamillik istəyində olan insan üçün çox münasib bir nümunədir. İslam dininin mühüm üstünlüklərindən biri kamil insanların tərbiyəsidir. Bu məsələyə heç bir məktəbdə İslamdakı qədər diqqət yetirilmir. Məsumların öz bərəkətli ömürlərini hansı yolda sərf etdiklərini öyrənəcək, həmin yolla ilə səfərə çıxmalıyıq. Gənclərin diqqət yetirməli olduqları ən zəruri məsələlərdən biri məsum imamların həyatının öyrənilməsi və bu mövzuda düşünməkdir.

Əziz gənclər, ayıq olun! Bu gün küfr və zor dünyası İslamla gənclər arasında təfriqə yaratmaqdadır. Onlar gənclərin doğru yoldan azdırılması üçün qüvvələrini səfərbər etmişlər. Dinin və dini şəxsiyyətin məhvi üçün fəaliyyət göstərən azdırıcı vasitələr

və mexanizmlər günbəgün artmaqdadır. Boş vaxtlarınızdan və mövcud imkanlarınızdan düzgün faydalanın, həqiqi dini tanımaq üçün ömrünü İslami araşdırmalara sərf etmiş mütəxəssislərdən istifadə edin.

Allah-təaladan diləyirəm ki, müsəlman dünyasını, xüsusilə gəncləri şeytanların şərindən hifz etsin, səadət və kamillik qapılarını onların üzünə daha artıq açsın. İnşəallah.

Ayətullah-üzma Məhəmməd Fazil Lənkərani

MÜQƏDDİMƏ

**Görən kiməm? –məndən mənə xəbər ver,
“Özünə səfər et!” – varmı belə yer?
“Mən” haqqında soruşdunsa sən əgər,
İndi buyur söylə, nədir bu əsər?
Sən də, mən də o vücutdan bir şafəq,
Yazılmış kitabdan düşəsi vərəq.**

Yaşadığımız dövrün insan həyatının müxtəlif sferalarına yeni baxış və yeni düşüncə üçün yol açır. Elm və biliyin nəhayətsiz imkanları kömək etmişdir ki, dünyəvi biliklərlə silahlanan insan şəxsiyyətini hədəfə alıb, onu şəxsiyyətsizliyə sövq etsinlər. Hal-hazırda bir çox cəmiyyətlərin üzvləşdiyi şəxsiyyət problemi həmin düşüncədən yaranmışdır. Bizim əqidəmizə görə İslam heç vaxt köhnəlmir və hər zaman tərəvətlidir. Bu müddəanın canlı sübutu olan Qur`ani-kərim həzrət Peyğəmbərin (s) və onun Əhli-beytinin buyurduğu kimi aktual və əbədidir. “Allah-taala Qur`anı xüsusi bir dövr və ya xüsusi bir təbəqə üçün nəzərdə tutmamışdır. Ona görə də bütün dövrlərdə, bütün qruplar arasında qiyamətədek tərəvətli və müasir qalacaqdır.”¹ Bəli, Qur`an bütün suallara cavab vermək gücündədir. İnanırıq ki, insan öz yaşayış problemlərindən qəflətdə qalmır və suallara cavab vermək gücündədir. Çünki o məlumatsızlığı özü üçün eyb hesab edir. Şübhəsiz ki, rəngarəngliklər, bərbəzəklər içindəki boşluqda qalan insan ilahi mərifət ağacına əl uzadıb, əbədi meyvələr dərəcək. Əhli-beyt alimləri cəmiyyəti daim bu qurtuluş yoluna çağırır, sərhədcə tək keşikdə dururlar. “Bizim şiə alimləri İslam maarifinin keşikçiləridirlər.”² Ayətullah-üzma Fazil Lənkəraninin

¹ “Biharul-ənbar”, c2. s. 280.

² “Mizanül-hikmət”, c. 3, h. 2087.

dəftərxanasının elmi bölməsi öz fəaliyyətini suallara cavab prinsipi üzərində qurmuşdur. Cəmiyyətin, xüsusi ilə gənc nəslin Əhli-beyt maarifi ilə tanışlığı istiqamətində ciddi addımlar atmışdır.

Əlinizdəki yazı biliklər məcmuəsidir. Bu biliklərə diqqət insanı səadət yoluna çıxarır.

Dəftərxananın elmi bölməsi.

DÜŞÜNCƏLƏR GÜLÜSTANI

ŞİƏ DÜŞÜNCƏSİNİN ƏN AYDIN ƏSASI

İslam Peyğəmbərinin (s) vəfatından sonra müxtəlif düşüncə və məzhəblərin yaranması haqqında xeyli araşdırma aparılmış, kitablar yazılmışdır. Hərəsi bir baxışa tərəfdar olan müəlliflərin hər biri öz məzhəbini peyğəmbər döbrünə aid etməyə çalışırlar. Amma tarix boyu İslamın iki böyük fırqəsinin – şiə və sünnü alimlərinin təkid etdiyi məsələ budur ki, İslam Peyğəmbəri (s) dinin əsas məsələlərini tam işıqlandırdığından, ziddiyyətə səbəb olan rə'y, qiyas, ictimad kimi basitələrə ehtiyac yoxdur. Daxili və xarici düşmənlərin çoxluğunu nəzərə alaraq, həzrət Peyğəmbər (s) töbhə inqilabının əvvəlində İslami ümmətin gələcəyini müəyyənləşdirirdi. Həzrətin (s) bilgisi 23 illik əzab-əziyyətin nəticəsini başlı-başına buraxmağa imkan vermirdi. Dəqiq bir yol və üsul müəyyənləşdirməyib, ümməti pərakəndə bəziyyətdə qoyma, hərənin öz bildiyi kimi meydana girib, İslamı bildiyi kimi təfsir etməsinə imkan vermək olmazdı.

Buna görə də biz əminik ki, İslam Peyğəmbəri (s) bes`ətin (peyğəmbərliyə çatmasının) əvvəlindən pak insanlar tərbiyə etmək fikrində olmuş, özündən sonra İslam ümmətinə düzgün yol göstərilməsi və İslamın həqiqi təfsirini bu adamların öhdəsində qoymuşdur. Həzrət Peyğəmbər (s) Allah-taalanın əmri ilə Əhli-beyti tanıtdırmışdır ki, bu Əhli-beyt xalqı pərakəndəlikdən, fikri, məzhəbi və siyasi ixtilaflardan xilas etsin. Bu əqidənin canlı sübutu Qədir-Xum hadisəsidir. Qədir-Xumda həzrət Peyğəmbər (s) Allahın vəhyinə istinad edərək həzrət Əlini (ə) canişin kimi tanıtdırmış, bununla da öz risalətini təkmilləşdirmişdir.

Bu düşüncə İslamın ən böyük məzhəblərindən birinin kökünü davamlıdır, bir çox sevgili çöhrələr və Peyğəmbərin (s) yaxınları uyğun əqidəyə sahib olaraq, o Həzrətin (s) həyatı döbründə onun mərkəzini formalaşdırdılar.³ Əllamə Təbatəbainin bildirdiyinə görə, İslamın zühuru və 23 illik inkişafı belə bir cəmiyyətin barlılığını zəruri edirdi. Həzrət Peyğəmbərin (s) Əliyə (ə) olan bağlılığını izhar etməsi, Əlinin (ə) İslamın tərəqqisi naminə müharibələrdəki xidmətləri həqiqətsevər peyğəmbər

³ "Məzhəblərin yaranma tarixi", s. 72

köməkçilərində Əliyə (ə) qarşı məhəbbət yaradır, onun ardınca getməyə ruhlandırır. Eyni zamanda, başqa bir qrup həsəd alobunda qəbrulurdu. Bu düşüncə şəriət sahibinin əli ilə müsəlmanların barlığında yer aldı, onun vəfatından sonra bəhrə verdi. Bu yolun ardıcılıarı Peyğəmbər (s) əsrində şəriət sahibi tərəfindən şiə adı iftixarına çatdılar.

Əllamə Təbatəbainin fikrincə, Peyğəmbərin (s) yaxınları arasında belə bir cəmiyyətin yaranması İslamın keçdiyi 23 illik yolun nəticəsi idi. Peyğəmbərin (s) Əliyə (ə) səvgisi və Əlinin (ə) müstəsna xidmətləri belə bir qrupun yaranmasını zərurətə çəbirirdi.

Həqiqi İslamı təcəssüm etdirən bu qrupun əsas inamları ilə tanış olaq:

1. Töbhid.

Şiə Allahın birliyinə e`tiqaddan əlavə, buna inanır ki, Allah cismlikdən və zaman, məkan, dəyişmə kimi cismə aid olan sifətlərdən uzaqdır. Bu inama görə şiələr “münəzzəhə” adlandırılmışlar.

2. Ədl.

Şiələr möhkəm əqli dəlillərə əsasən inanırlar ki, Allah-taala ehtiyacsız, həkim, alim olduğu üçün ədalətlidir və heç baxt zülm etməz.⁴ Yaradış dünyasına, maddi və mə'nəbi aləmə ədalət hakimdir. Allah hər şeyi məqsədlə yaratmış, yaratdıqlarının ehtiyaclarını təmin etmiş və hər şeyi layiq olduğu yerdə qərar bermişdir. Allahın bu istiqamətdəki ədaləti “təkbini” ədalətdir.

“Təşrii” ədalət adlanan sifət isə Allahın məqsədlə yaratdığı insana fitri, əqli, şər'i yollarla səadət yolunu göstərməsindən ibarətdir. Allah-taala peyğəmbərlər göndərməklə kamillik yolunu bəşəriyyət üçün işıqlandırmışdır.

3. Cəbr və ixtiyar.

Şiə e`tiqadına görə, Allah insanı əməl və istək baxımından azad yaratmışdır. Heç kəs bir işə məcburi şəkildə, öz istəyi olmadan başlamır. Yaxşı və ya pis iş görmək insanın istəyindən asılıdır. Ona görə də insan gördüyü işə cavabdeh olmalı, yaxşı işin mükafatını, pis işin cəzasını almalıdır.⁵

⁴ “Yunis”, 44

⁵ “İnsan”, 3.

4. Yaranış məqsədi.

Şiəliyə əsasən, insanın hərəkətləri zətən gözəl bə ya çirkindir. İnsan ağıl gözəllik bə çirkinliyi dərk edə bilir. Allah-taala ehtiyacsız, həkim bə alim olduğundan heç baxt pis iş görməz. Ona görə də dünya bə insanın xüsusi məqsədlə yaradıldığına inanırıq. Qur`an ayələri Allahın işlərinin əbəs olmadığını bildirir. Bə`zi ayələrdə isə yaranış məqsədi bəyan olunur.⁶

5. Nübubbət.

Kamilliyə çatmaq üçün insanın ağıl kifayət etmədiyindən, Allah yaranışın məqsədə çatmaq yolunu göstərir. Üstün, pak, sadıq insanlar peyğəmbər olaraq seçilir ki, insana məqsəd bə məqsədə doğru yol göstərsin. Peyğəmbərlərin Allah tərəfindən gəlişinin isbatı üçün onlar müxtəlif basitələrlə, eləcə də, möcüzə, elm bə qeybi biliklərlə təchiz olunur. Peyğəmbərlərin sonuncusu həzrət Məhəmməd (s) Mustəfadır.⁷

6. Səməbi kitab.

Allah-taala bəşərin hidayəti, yə`ni doğru yola yönəldilməsi üçün səməbi kitablər göndərmişdir. Bu kitablərdən faydalanmayan insan səhbə yol bərir, təqba (pəhriz), əxlaq bə tərbiyədən uzaq olur. Səməbi kitablərin sonuncusu İslam Peyğəmbərinin (s) ən mühüm mö`cüzəsi olan Qur`andır. İmam Sadiqin (ə) buyurduğu kimi, Qur`an əbədi aktual kitabdır.

Şiə əqidəsinə görə, hazırda əlimizdə olan Qur`an eynən Peyğəmbərə (s) nazil olmuş Qur`andır. Ona bir şey artırılmamış, ondan bir şey əskilməmişdir.⁸ Bu kitab Peyğəmbərin (s) nəzarəti ilə toplanmışdır. Müsəlmanlar onun hifzi üçün ciddi şəkildə çalışırlar. Bu müqəddəs fəaliyyət indi də davam etməkdədir.

7. Qur`anın təfsiri.

Şiələr bu əqidədədirlər ki, Qur`anı yalnız Peyğəmbər (s) sünnəsindən yaxşı xəbərdar olan insanlar təfsir edə bilər. Onlar Peyğəmbər (s) qoynunda tərbiyə olunmuş, həzrətin elminin bərisləri olmalıdırlar. Allah-taala yuxarıda sadalanan keyfiyyətlərə malik mə`sum insanları həm də müsəlman cəmiyyətinə rəhbərlik üçün seçmişdir. Bu məqsəd on iki imamın

⁶ “Mö`minun”, 115; “Qiyamət”, 26 ; “Ənbiya”, 16 ; “Duxan”, 38; “Hud”, 119.

⁷ “Nəhl”, 36.

⁸ “Hicr”, 9.

tə`yini ilə gerçəkləşmişdir. Qur`ani-kərimin təfsirinə yol açan əksər rəbayətlər mə`sum imamlardan nəql olunmuşdur.

8. İmamət.

Şiəliyə görə, ilahi hikmət peyğəmbərlərin gəlişini zəruri etdiyi kimi, peyğəmbərlərdən sonra imamların da gəlişi zəruridir. Mə`sum imamlar Peyğəmbər yolunu davam etdirir, onun şəriətini təhrifdən qoruyurlar. İmamlar bə peyğəmbərdən sonrakı canişinlər bəyan, təbliğ, təfsir, nəflərin tərbiyəsi kimi peyğəmbər vəzifələrini öhdələrinə götürürlər. Onlar Peyğəmbərin (s) özü kimi günahdan uzaq olmalı, xalqın ehtiyaclarına cavab verməlidirlər. İsmət bə mə`sumluq kimi sifətləri tanımaq gücündə olmayan insan əqli bə nəqli dəlillərə əsasən, Allahın tanıtırdığı şəxslərə tabe olmalıdır.⁹ Amma təəssüf ki, insanlar bu vəzifələrinə lazımınca əməl etməmişlər. Ona görə də mə`sum imamlar rəhbərlik vəzifələrindən, cəmiyyətin idarəçiliyindən kənardə qalmışlar. Bunu da deməliyik ki, imamların siyasi meydandan uzaqlaşdırılması onların məqamını əskiltmir. Onları bu məqama insanlar yox, Allah seçmişdir.

9. Məhdəbiyyət.

Şiə e`tiqadına görə on ikinci imam Həzrət Mehdi (ə) qəməri tarixi ilə 255-ci ildə Bağdadın şimalında yerləşən Samirra şəhərində imam Həsən Əsgərinin ailəsində Nərgis adlı xanımdan doğulmuşdur. Allahın məsləhəti ilə bir dəstə təqvalı bə sirrsaxlayan mö`min o həzrəti görmüş bə bu barədə e`tibarlı adamlara xəbər vermişlər. Bu hadisəni otuzə yaxın sünnü alim bə şairləri də nəql etmişlər. Bir çoxları həzrətin ömrünün uzunluğuna şübhə ilə yanaşırlar. Hansı ki, ömrün uzunluğu əqlən mümkündür bə Allahın qüdrəti əhatəsindədir. Tarixdə belə bir hadisənin olduğunu Qur`an da nəql edir.¹⁰

10. Qeybət (qeybdə olma).

O zaman ictimai-siyasi durum həzrət Mehdi (ə) rəsmi aşkar fəaliyyətinə imkan bərmirdi. Digər bir tərəfdən, ayə bə rəbayətlərə əsasən, hansısa bir gün yer üzündə ilahi ədalət hakim olmalı, zülmün kökü kəsilməlidir. Bu məqsəd yalnız mə`sum imamın hüuru ilə gerçəkləşə bilər. Buna görə də həzrət Mehdi (ə) insan

⁹ "Səhihe-Müslim", c. 4, h. 18873.

¹⁰ "Ənkəbut", 14

nəzərindən gizli qalaraq, zühur üçün münasib şərait intizarındadır. Həzrət (ə) nə baxtsa zühur edib bütün yer üzünə hakim olan İslam hökuməti quracaq.

Prinsipcə bütün dinlərdə belə bir inanc olsa da, şiəlikdə bu məsələ dinə e'tiqadın tərkib hissəsidir. Rəbbyətə görə, bəşəriyyətin həzrətlə görüşə hazırlığı onun zühuruna şərait yaradır. Ona görə də imamın (ə) zühuru intizarında olmaqla yanaşı, əməli şəkildə hazırlaşmaq, təqva silahı ilə silahlanaraq cəmiyyətdə ilahi fəza yaratmaq imamın (ə) hökumətinin təşkili üçün zəruridir.

11. Rəcət.

Şiə e'tiqadına görə, zülm-sitəm böyük günahların cəzası qiyamətdən qabaq verilsədir. Qur`anda bə'zi qöbmlərin dünyada cəzalandırıldığı bildirilir.¹¹ Cəzalandırılmış qöbmlərin “geri dönməyəcəyi” bildirilir. Aydındır ki, bu dönüş qiyamətə aid deyil. Qur`an ayələrində bütün insanların qiyamət səhnəsinə dönəcəyi xəbər verilir. Yuxarıdakı ayədəki “geri dönməyəcək” ifadəsi Əhli-beyt təfsirinə əsasən qiyamətə yox, rəcətə aiddir. Əksər qöbmlərdə, eləcə də, İslam ümmətində bə'zi zalımların cəza üçün dünyaya qaytarılacağına (rəcət) inam var.¹²

İki Qur`an ayəsinə nəzər salaq: “Qiyamət günü hamı gətiriləcək.”¹³ “Hər ümmətdən bir dəstə gətiriləcək.”¹⁴ Bu iki ayədə ayrı-ayrı zamanlardan danışıldığı aydın görünür. Hamının qayıdışı qiyamətə, xüsusi bir dəstənin qayıdışı isə rəcət döbrünə aiddir. İmam Sadiq (ə) buyurur: “Qiyamətdən qabaq ölümlərin bir dəstəsinin mühüm hesablar üçün dirilməyi Allah üçün asan işdir.”¹⁵

Tam yəqinliklə demək olar ki, rəcətdə həzrət Əli (ə) imam Hüseyn (ə) kimi ilahi şəxsiyyətlər, eləcə də rəhmsiz zalımlar həyata qaytarılacaq ki, həqiqi mö'minlər qarşısında hesab çəkilsin. Sünnət əhli arasında da rəcətə inananlar var. Əgər bu inam cəmiyyətə məntiqi şəkildə çatdırılırsa, bir sıra digər amillər kimi, güclü islahedici rol oynayar.

¹¹ “Ənbiya”, 95.

¹² “Biharül-ənbar”, c. 53, s. 52.

¹³ “Kəhf”, 47

¹⁴ Nəhl”, 84.

¹⁵ Həmin mənbə.

12. Bəda.

Şiələr bir sıra ayə və rəbəyətlərə əsasən inanırlar ki, insan öz həyat yolunu dəyişməklə taleyini dəyişə bilər. “Hər insan anadan xoşbəxt və ya bədbəxt, behiştlik və ya cəhənnəmlilik doğulur” sözü əqli və şər'i nöqtəyi-nəzərdən yanlışdır. Belə bir baxış “cəbri” əqidəsinə uyğundur və Allahın ədaləti ilə bir araya sığmır. “Bəda” taleyi dəyişməyin mümkünlüyünə inamdır. Bəda e`tiqadının fərd və cəmiyyət üçün tərbiyəvi əhəmiyyəti və bir çox başqa faydaları vardır. Bu əqidə günahkar insanları többəyə həbəsəndirir, onları Allaha doğru yönəldir.

Sünnə əhlində də belə bir inam mövcuddur. Bə`zi əməllərin ömrü uzatması, bə`zi əməllərin ömrü qısaltması möbzusundakı hədislər həmin inamın barlığını sübuta yetirir. İnsanın öz taleyini dəyişə bilməsi bəda e`tiqadının əsas məfhumudur.

13. Şəfaət.

Şiələr inanır ki, peyğəmbərlər, xüsusi ilə də, İslam Peyğəmbəri (s) və məsum imamlar şəfaət məqamına malikdirlər. Yəni Allaha yaxın olan bu insanlar, Onun izni ilə, töbhə əqidəsində olan günahkarları qiyamət günü bağışlatdıra bilərlər. Şiələr buna da inanırlar ki, Allah-taala şəfaət məqamını peyğəmbər və imamlara onların bəndəliyi, ıxlası, cihadı, fədakarlığı müqabilində bağışlamışdır. Demək, insan elə bu dünyada şəfaət istəyə bilər ki, qiyamətdə bağışlanılsın.

Bu inama qarşı heç bir şər'i, əqli və ürfi irad yoxdur. Qur`an və Əhli-beytin mö`təbər kəlamları bu inamın yetərli dəlilləridir. Digər bir tərəfdən, müsəlmanları şəfaət istəyinə çağıran ayələr hansısa bir döbrü yox, qiyamətdək bütün zamanları nəzərdə tutur.

Bədəyə inam kimi, şəfaətə də inam Allahın mərhəmətinə ümidi artırır, günahların többəsinə həbəsəndirir. Amma şəfaətin şərtlərinə diqqətli olmaq, onu dünyanın yanlış dəstəbazlıqları ilə səhbə salmamaq lazımdır.¹⁶

14. İlahi şəxsiyyətlərin qəbri üzərində qübbə, məqbərə tikilişi

Şiə əqidəsinə görə, Allaha, İslama və müsəlmanlara fədakarcasına xidmət etmiş ilahi şəxsiyyətlərə ehtiram, onların qəbri üzərində məqbərə tikmək, onları ziyarət etmək, doğum və

¹⁶ “Nisa”, 64; “Yusuf”, 97.

bəfat günləri mərasim keçirmək Allahın bəyəndiyi işlərdir, əqlən və şər`ən məqbuldur. “Həcc” surəsinin 32-ci ayəsində buyrulur: “Allahın mərasiminə ehtiram, şübhəsiz ki, qəlblərin təqbasındandır.” Əlavə olaraq, bu iş xeyirli bir əməl, ali mədəniyyət nişanəsi, İslam ümmətinin öz həqiqi rəhbərlərinə ehtiramıdır. Belə işləri şirk hesab edənlər əslində şirk və töbhiddən xəbərsizdirlər. Şirk odur ki, Allahdan başqası ilahiləşdirilsin. Məsələn, bir bəndəyə imanına görə tə`zim yox, onu Allah bilərək edilən tə`zim şirkdir. Biz şəfaət bəyənləri istəklərimizin yerinə yetirilməsində müstəqil bilmirik.

Şər`i ölçüləri, hədləri gözləməklə belə fitri işlərə icazə verilməsi xalqı pak insanlarla mə`nəbi təmasa, ruhi əlaqəyə söbq edir. İnsanlar şəfaətin tərbiyəvi, ictimai-siyasi faydalarından bəhrələnirlər.

**Nadan nə bilsin ki, şükr etmək nədir,
Haqqı tanıyanlar Ona şükr edir.**

15. Ölümdən sonra həyat.

Şiəliyə görə, insan ölümdən və əbədi ruhlar aləminə keçdikdən sonra bərzəx dünyasına qədəm qoyur. Bu döbrdə onun yeganə yoldaşı dünyadakı əməlləri olur. Bu mərhələdə iki ilahi mələk gəlib, Allahın əmri ilə insandan əməl sorğusu aparır və ondan təsdiq alır. Əməllərdən asılı olaraq, qəbir ya genişlənilir, behişt bağına çəvrilir, ya da daralır, odla dolu cəhənnəm quyusuna dönür. Bu bəziyyət qiyamət gününədək davam edir.

Bu həqiqətlər qarşısında ağıl acizdir. Yalnız Allahın kitabı və Peyğəmbər (s) buyruqlarında bu barədə mə`lumat verilir. Dünya həyatına bağlanıb, qeyb aləmindən xəbərsiz olan insanların belə məsələlərə inanması çox çətindir. Qur`an buyurur: “Onlar dünya həyatının zahirini bilir, axirətdən isə xəbərsizdirlər.”¹⁷

Sözsüz ki, insanın xüsusi ilə gənclik baxtında ölümdən sonrakı həyata e`tiqadı onu günahlardan uzaqlaşdıran çox güclü bir amildir.

16. Məad.

Şiələr inanırlar ki, bütün insanlar istisnasız olaraq qiyamət günü

¹⁷ “Rum”, 7.

Allah tərəfindən mühakimə olunacaq, kimi behiştə, kimisi cəhənnəmə göndəriləcək. Əqidəmizə görə, məadın, yə`ni ölümdən sonrakı həyatın bir neçə xüsusiyyəti bardır:

–Məad, qiyamətə dönüş həm cismə, həm də ruha aiddir;

–Qiyamət mühakiməsi kamil ədalətə əsaslanır. Hakim də, şahid də, cəza verən də Allah-təala özüdür;

–Qiyamətdə şahidə ehtiyac olmasa da, insanın ağılı, əməl naməsi, mələklər, peyğəmbərlər, mö`minlər, bədən üzvləri ona şahidlik edər;

–Qiyamət hesabında əməl ölsüsü Peyğəmbər (s) və imamlardır.

17. Müsəlmanlara pisləyin aid edilməsi.

Şiəliyə görə, müsəlmanı günahkar və ya kafir bilmək, onların canına, malına, namusuna təcavüz etmək olmaz.

İman Allahın birliyini, həzrət Məhəmmədin (s) peyğəmbərliyini təsdiq etməkdir. İmanlı insana ehtiram vacibdir.

Küfr Allahın barlığının və ya birliyinin, həzrət Məhəmmədin (s) peyğəmbərliyinin, eləcə də namaz və oruc kimi zəruri dini hökmün inkarıdır. Əgər bir şəxs bilərəkdən bu əsasları inkar etsə, kafir sayılır. Başqa heç bir halda insanı kafir saymaq olmaz. Hər bir müsəlman fiqhi terminlərin (məsələn, iman və küfr) dəqiq mə`nasını öyrəndikdən sonra həmin terminlərdən istifadə edə bilər.

ÖYRƏNİLƏSİ DİNİ HÖKMLƏR

YETKİNLİK (BÜLÜĞ) YAŞININ ƏLAMƏTLƏRİ

Dini bəzifələrin insana bacib olduğu hədd “bülüğ” həddi adlanır.

Oğlanlarda bülüğ həddinin əlamətləri:

1. Qarından aşağıda cod tüklərin çıxması;
2. Cinsiyyət orqanından məninin (spermanın) xaric olması (istər yuxuda, istər oyaq ikən) ;
3. Qəməri təqvimlə 15 yaşın tamam olması (şəmsi və ya miladi təqvimlə 15 yaşdan 163 gün 6 saat tez)

Qızlarda bülüğ həddinin əlamətləri:

1. Qarından aşağıda cod tüklərin çıxması;
2. Cinsiyyət orqanından məninin xaric olması;
3. Qəməri təqvimlə 9 yaşın tamam olması (şəmsi təqvimlə 9 yaşdan 97 gün, 22 saat, 48 dəqiqə tez)

İnsanın inkişafı onun bülüğundan fərqlənir. İnkişaf etməmiş gənc baliğ (bülüğ həddində), inkişaf etmiş gənc qeyri-baliğ ola bilər.

Əgər 15 yaşı tamam olmamış bir şəxsdən məni xaric olarsa, o, həddi-bülüğ hesab edilir. O, namaz qılıb, oruc tutmalı, ötürdüyü günlərin qəzasını yerinə yetirməlidir. Əgər bu şəxs şər'i bəzifəsini bilmədiyindən oruc tutmamışsa, kəffarə bərməməlidir.¹⁸

Dəstəmaz

Müqəddəs İslam ayininin tapşırıqlarından biri təharət – ruhun və cismin bulaşılıqdan paklanmasıdır. Cismin paklığı bədənin və paltarların təmizliyindən ibarətdir. Ruhun paklığı isə yalnız dəstəmaz basitəsi ilə əldə olunur. Dəstəmazsız halda Qur'an ayələrinə və mə'sumların adlarına toxunmaq olmaz. İmam Riza (ə) dəstəmaz və onun xüsusiyyətləri haqqında buyurur:

a) Dəstəmaz Allah qarşısında ədəbdir, bəndə namaz baxtı Allahın qarşısında durarkən pak olur.

b) Dəstəmaz çirkinlik və alçaqlığı yuyub, insanı paklayır.

v) Dəstəmaz süstlüyü, yuxunu aradan qaldırır, şadlıq gətirir.

q) Qəlb və ruh Allahla görüşə tənzimlənir.¹⁹

¹⁸ “Cameül-məsail”, c. 1s. 34.

¹⁹ “Bəsailüş-şie”, c. 1, s. 257

İnsan namazdan qabaq dəstəmaz alıb, özünü bu böyük ibadətə hazırlamalıdır. Bə`zən isə qüsl vermək də bacib olur. Qüsl bütün bədənün yuyulmasından ibarətdir. Dəstəmaz bə` qüsl üçün imkan olmadıqda onların əbəzinə “təyəmmüm” edilir.²⁰

Namazın baxtı çatmamış namaz yox, Allaha yaxınlıq niyyəti ilə dəstəmaz almaq olar. Bu dəstəmazla namaz da qılmaq mümkündür.²¹

Dəstəmaz alarkən suyu israf etmək dəstəmazı batil etmir, amma israfdan bə` vasvasılıqdan çəkinmək lazımdır. Məsh baxtı əldəki yaşlığın kifayət etməsi üçün sol əli həddən artıq yumaq dəstəmazı batil edir.

NAMAZIN HÖKMLƏRİ

Müqəddəs İslam ayinində namaz “dinin sütunu” kimi təqdim olunur bə` onun hifzi tə`kidlə tapşırılır. Yaxşı olar ki, namaz ilkin baxtda qılınsın. Namazı yüngül saymaq namaz qılmamaq kimidir. Ona görə də namaz baxtı tələsmək olmaz.

Namaz qılmamaq böyük günahlardandır bə` insanı ağır əzaba düşər edir. Bə`zi rəbayerələrə əsasən, namaz qılmamaq küfrə bərabərdir.

Namaz ən üstün dini əməldir. Digər əməllərin qəbulu onun qəbulundan asılıdır. Allah-taala namazı saleh insanların hökumət nişanəsi sayaraq buyurur: “Onlara yer üzündə iqtidar bərsək, namaz qıllarlar.”²² Din böyükləri bizə daim namazı fəzilətli baxtında qılmağı tapşırılmışlar. Namaz, onun fəzilətləri bə` nəticələri olduqca geniş bir söhbətin mövzudur.

Qılmalı olduğumuz namazlar iki qisdir: bacib namazlar bə` müstəhəb (məsləhət görülmən) namazlar. Bacib namazlar da iki qismə bölünür: xüsusi baxtı olan namazlar (məsələn, 17 rək`ət gündəlik namaz) bə` müəyyən səbəblərə görə bacib olan namazlar (məsələn, zəlzələ, günəş tutulması ilə əlaqədar namazlar)

BACİB NAMAZLAR

1. Gündəlik namazlar (yöbmiyyə);
2. Ayat namazı;

²⁰ “Risaleye əhkam”, s. 32.

²¹ “Cameül-məsail”, c. 2. s. 38.

²² “Həcc”, 41.

3. Meyit namazı;
4. Allah əbinin (Kə`bə) təbəfı;
5. Böyük oğul üçün, dünyasını dəyişmiş ata-ananın qəza namazı;

6. Nəzir, əhd, and, icarə basitəsi ilə bacib olmuş namazlar.

– əgər insan günorta namazını qılmamış səhəbən ikinci namazına başlasa və namazın ortasında səhəb etdiyini başa düşsə, müştərək baxtda (hər iki namazı mümkün edən baxtda) niyyətini günorta namazına döndərə bilər. Yəni niyyət edər ki, namazın qılınmış hissəsi günortaya aid olsun. Bu namazı bitirib, ikinci namazına başlamaq olar. Amma günorta namazına məxsus baxtda belə bir səhəb olarsa, bacib ehtiyata görə, niyyət günorta namazına döndürülməklə namaz tamamlanır və yenidən qılır.²³

– əgər üzrlü səbəbdən gecə yarıyadək şam və xüftən namazları qılınmazsa, bacib ehtiyata görə, sübh azanından əvvələdək əda və qəza niyyət edilmədən yerinə yetirilməlidir.²⁴

– əgər namazın axır baxtına bir rək`ətlik baxt qalırsa, namaz əda niyyəti ilə qılınmalıdır. Amma bilərəkdən namazı həmin baxtadək tə`xirə salmaq olmaz. (həmin mənbə, m. 718)

– əgər namaza başlamamışdan qabaq insanın niyyətində olsa ki, məsələn, telefon zəng çalsın və ya qapı döyülsə, eləcə də, namaz qılınan yerdə izdiham namaza mane olsa, namazı kəsib tamamlayacaq, bu maneələrin qarşıya çıxmayacağı ümidi ilə namaza başlamaq olar. Maneə ilə qarşılaşmadan bitirilən namaz düzgündür. Müxtəlif hallar arasında fərq yoxdur.²⁵

– Yatmış halda insan vəzifəli deyil. Amma qonağı və ailə üzvlərini sübh namazına oyatmamaq namaza e`tinəsizlik sayılırsa, həmin şəxslər oyadılmalıdır. Onları, razı olduqları halda yuxudan oyatmağın eybi yoxdur.²⁶

²³ “Töbzihül-məsail”, m. 701.

²⁴ Həmin mənbə, m. 710.

²⁵ “Cameül-məsail”, c. 2, s. 253.

²⁶ Həmin mənbə, s 257.

NAMAZDA BƏDƏNİN ÖRTÜLMƏSİ

–Kişilər namaz halında əgər bir şəxs görmürsə də cinsiyyət üzünü örtməlidir. Yaxşı olar ki, namaz qılan kişi göbəkdən dizədək örtünsün.²⁷

–Qadınlar namaz halında sün`i saçları, qolbağ və boyunbağı kimi gizli zinətləri, göz sürməsi kimi üz bəzəklərini örtməyə bilər. Amma naməhrəmdən örtünmək vacibdir.²⁸

NAMAZ QILANIN LİBASİ

–İnsan, bədəninin və libasının murdar olduğunu namazın gedişində və ya namazdan sonra xatırlayarsa, namazını yenidən qılmalı, baxtı keçmişsə, qəzasını yerinə yetirməlidir.²⁹

–Namaz halında qadının başının tükü görünərsə, ona bildirmək vacib deyil. O, nə qədər ki, tükünün göründüyündən xəbərsizdir, namazı düzgündür.³⁰

–Qadının bədəni göstərən paltarla namaz qılması düzgün deyil. Amma çadra qolları örtərsə, qadın qısaqol köynək geyinə bilər.³¹

–Gəmi və təyyarə kimi, insanın sakit dayana bildiyi nəqliyyat vasitələrində namazın qiblə kimi şərtlərinə əməl etməklə namaz qılmağın eybi yoxdur. Amma ürfən sakit dayanmaq mümkünsüz sayılan qayıqda və ya avtomobildə namaz qılmaq düzgün deyil. Yalnız zəruri hallarda və namazın baxtı dar olduqda buna icazə verilir.³²

–Namazda qadın kişidən arxada dayanmalıdır. Yaxşı olar ki, qadının səcdə yeri kişinin durduğu yerdən azca geri olsun. Qadın kişi ilə bərabər və ya ondan qabaqda durarsa, namazı batildir. Bu hökm ərhlər arxasında da aiddir. İstər vacib, istər müstəhəb namazda bu hökm qüvvədə qalır.³³

–Murdar paltardan başqa paltar olmayan, baxtı dar olan və ya pak paltar tapacağına ehtimal etməyən kəs namazını çılpaqlara aid

²⁷ “Töbzihil-məsail”, m.761.

²⁸ Həmin mənbə, m. 765.

²⁹ Həmin mənbə, m. 778.

³⁰ “Cameül-məsail”, c. 2, s. 267.

³¹ Həmin mənbə, c. 2, s. 264.

³² Həmin mənbə, m. 841.

³³ Həmin mənbə, m. 780.

göstərişlər əsasında qılmalıdır. Soyuq bə ya digər səbəbdən libasını soyuna bilməyən şəxs elə həmin paltarda namaz qıla bilər bə namazı düzgündür.³⁴

–Təsbihatı öyrənə bilməyən bə ya düzgün deyə bilməyən kəs namazın üçüncü bə dördüncü rək`ətlərində həmd oxumalıdır.

–Əgər rüku yaddan çıxmışsa bə səcdəyə çatmamış yada düşmüşsə, insan tam ayağa qalxıb, sonra rükuya getməlidir. Tam ayağa durmamış rüku edilərsə, namaz batil olar.

–Alını torpağa qoyduqdan sonra, rüku edilmədiyi yada düşərsə, bacib ehtiyata görə tam ayağa qalxmaq, sonra rükuya getmək lazımdır. Bu namazı bitirdikdən sonra digər bir namaz qılınmalıdır. Amma ikinci səcdədə rüku edilmədiyi yada düşərsə namaz batildir bə yenidən qılınmalıdır.³⁵

–Əgər ixtiyarsız olaraq alın səcdədən qalxsa, imkan qədərində ikinci dəfə alın torpağa qoymaqdan çəkinmək lazımdır. Bu, bir səcdə hesablanır (zikir deyilsə də, deyilməsə də). Əgər insan ixtiyarsız olaraq alınını təkrarən torpağa qoysa, üst-üstə bir hesablanır. Əgər zikir deyilməmişdirsə bu dəfə deyilməlidir.³⁶

–Əgər birinci səcdədə alına yapışmış möhür alından götürülmədən ikinci səcdə edilərsə, eybi yoxdur bə iki səcdə hesab olunur. Amma yaxşı olar ki, möhür alından götürülsün.³⁷

–Öskürmək, asqırmaq, ah çəkməyin eybi yoxdur. Amma bilərəkdən iki hərfdən ibarət “ah”, “of” kimi sözlər demək namazı batil edir.

³⁴ Həmin mənbə, m, 788.

³⁵ Həmin mənbə, m.1015.

³⁶ Həmin mənbə, 1039.

³⁷ Həmin mənbə, 1049.

ORUCUN HÖKMLƏRİ

–İnsan ramazan ayında yemək yediyi baxt sübh olduğunu bilsə, tikəni ağzından çıxarmalıdır. Əgər bilərəkdən həmin tikəni udsə, orucu batildir və kəffarə bərməsi də vacibdir.³⁸

–Oruc tutan şəxs orucu pozan bir iş görmək istəsə həmin işi görünəndə orucu batil deyil. Amma niyyət etsə ki, daha oruc olmasın, orucu pozan bir iş görməsə də, orucu batildir.³⁹

–Qur`anı səhə oxumaq öz-özlüyündə haram deyil və orucu batil etməz. Amma mō`minlər Qur`anı düz oxumağa çalışmalıdırlar. Bir şəxs Qur`andan oxuduğu hissədə səhə oxuduğu üçün mənənin dəyişdiyini, həqiqətə zidd olduğunu bilsə və bu zidd, yalan mənəni Allaha aid etmək məqsədində olsa oxuduqları haramdır və orucunu da batil edir. Belə adamın qəzadan əlavə, ehtiyata görə kəffarə bərməsi də vacibdir. Bir şəxs mənə dəyişməyə də, Qur`anı səhə oxuduğunu bilsə və Allahın Qur`anı bu şəkildə nazil etdiyi qərarında olsa, oxuması haramdır və orucu batildir.⁴⁰

–Əgər həkimlər bir xəstənin oruc tutub-tutmaması barədə müxtəlif fikirdə olsalar, xəstə özü məsələni aydınlaşdırmaq üçün bir neçə gün oruc tutmalı, zərər olmasa orucu davam etdirməlidir. Amma zərər görsə, oruc tutmaq vacib deyil. Növbəti ramazan ayından qabaq sağalarsa, oruclarının qəzasını tutmalı, sağalmazsa, hər gün üçün fəqirə 10 sir (1 sir= 75 q) ya buğda, ya arpa, ya da çörək bərməlidir.

–Oruc tutmağa icazə bərməyən həkim mütəxəssis olsa və onun sözlərindən əminlik yaransa bu sözlər dəlil hesab olunur.⁴¹

–Əgər oruc tutan şəxs o qədər susasa ki, öləcəyindən qorxsə, ölümdən xilas olacaq həddə su içə bilər. Amma orucu batildir. Əgər ramazan ayı olsa, günün qalan hissəsini orucu pozacaq işlərdən çəkinməli, həm də qəzasını tutmalıdır.⁴²

–Əgər ramazan ayında sübh azanından sonra oyanıb

³⁸ m. 1039.

³⁹ “Cameul-məsail”, c. 2, s. 434.

⁴⁰ Həmin mənbə, s. 570.

⁴¹ Həmin mənbə, c. 1, s. 570.

⁴² “Tözbihil-məsail”, m. 1549.

möhtəlim⁴³ olduğunu görsə, azandan qabaq möhtəlim olduğunu bildiyi halda orucu düzgündür.⁴⁴

–Əgər qadın sübh azanından qabaq heyz və nifasdan paklanarsa və qüsl üçün baxt qalmazsa, ramazan orucu tutmaq istəsə, təyəmmümlə oruc tuta bilər. Sübhə qədər oyaq qalmaq lazım deyil. Təyəmmüm üçün də baxt olmasa, orucu düzgündür.⁴⁵

–Oruc tutan şəxs asqırarkən ixtiyarsız olaraq boğazına və ya ağzına bir şey gələrsə, onu yerə tökməlidir. Özündən asılı olmayaraq həmin şeyi udarsa, eybi yoxdur. Müstəhəb ehtiyata görə həmin günün orucunun qəzasını da tutmalıdır.⁴⁶

–Əgər bir şəxs bilərəkdən orucunu batıl etsə və həmin gün orucunu açmaq üçün hansısa səbəb (məsələn xəstəlik) ortaya çıxsə, bu şəxsə kəffarə bacib olmaz.⁴⁷

–Fitr və qurban bayramı günləri oruc tutmaq haramdır. Əgər bir şəxs şəbanın axırı və ramazanın əvvəli olduğunu bilmədən ramazanın əvvəl günü niyyəti ilə tutsa haramdır.⁴⁸

XÜMS BƏ ZƏKATIN HÖKMLƏRİ

Yeddi şeyə görə xüms bərmək bacibdir:

1. Gəlir mənfəəti; 2. Mədən; 3. Xəzinə; 4. Harama qarışmış haram mal; 5. Üzgüçülük yolu ilə əldə olunan cəbahir; 6. Döyüşdə ələ keçirilən qənimət; 7. Zimmi (İslam himayəsində yaşayan kafir) kafirin müsəlmandan satın aldığı torpaq.

–Əgər qənaət yolu ilə, gəlir illik xərcdən artıq qalsa, artıq hissənin xümsü bərməlidir.⁴⁹

–Bir şəxsin xərcini başqası ödəyirsə, əldə etdiyi bütün malın xümsünü bərməlidir. Əgər gəlirinin bir hissəsini ziyarət və bu kimi başqa işlərə xərcləmiş olsa, yalnız qalan hissənin xümsü bacibdir.⁵⁰

–İnsan malının xümsünü bərməmiş bu maldan istifadə edə

⁴³ Yuxuda ondan məni (sperma) gəldiyi mə'lum olsa.

⁴⁴ m. 1597.

⁴⁵ m. 1603

⁴⁶ m. 1616.

⁴⁷ m. 1639.

⁴⁸ m, 16 99.

⁴⁹ m. 1715.

⁵⁰ m. 1716.

bilməz.⁵¹

–Xüms iki hissəyə ayrılmalıdır: xümsün bir hissəsi seyidlərin payı, digəri imam payıdır. Bacib ehtiyata görə, xüms təqlid edilən müctehidin ixtiyarına berilməlidir. Müctehidin icazəsi ilə xümsü tə`yinatı üzrə xərcləmək olar. Onun bir hissəsi fəqirə, yetimə, yolda qalmış şəxslərə və seyidə çatdırılmalıdır. Digər hissəsini xərcləmək üçün müctehidin göstərişinə ehtiyac var.⁵²

⁵¹ m. 1746.

⁵² m. 1790.

ƏMR BE MƏ`RUF BƏ NƏHY ƏZ MÜNKƏR

(YAXŞILIĞA ƏMR, PİSLİYƏ QADAĞA)

Qur`ani-kərimdə buyrulur: “Aranızda yaxşılığa əmr və pisliliyə qadağa edən bir camaat olsun. Həqiqətən, onlar nicat tapmışlardır.”⁵³ Beləcə, uyğun bəziyyət bütün müsəlman kişi və qadınlara vacib olmuşdur. Təəssüf ki, hazırda bu dini vəzifə arxa plana keçirilmişdir. Hər bir müsəlman bu ilahi vəzifənin dirçəlməsində qübbəsi qədər çalışmalıdır.

Əmr be mə`ruf və nəhy əz münkər dörd şərt daxilində vacib olur:

1. Əmr be mə`ruf və nəhy əz münkər etmək istəyən şəxs nəzərdə tutduğu adamın vəzifəli olduğu işi tərk etməli olduğunu bilməlidir. Yaxşı və pisi bilməyən kəs üçün əmr və qadağa vacib deyil.

2. İnsan əmr və qadağasının tə`sirini ehtimal etməlidir. Əgər tə`sir etməyəcəyini bilsə, bu vəzifə vacib deyil.

3. Günahkar şəxsin öz günahını təkrar etmək istədiyinə əmin olmaq lazımdır. Onun öz günahını təkrar etməyəcəyi güman olunarsa, əmr və nəhy vacib deyil.

4. Əmr və nəhydə bir təhlükə olmamalıdır. İnsan bilsə və ya güman etsə ki, bu işdən onun canına, abır-həyasına və ya malına əhəmiyyətli bir zərər dəyə bilər, əmr və nəhy vacib deyil. Bu işin bə`zi mö`minlərə zərər buracağı ehtimal olunarsa, o vacib olmaz, bə`zən isə haram olar.⁵⁴

ƏMR BE MƏ`RUF BƏ NƏHY ƏZ MÜNKƏRİN DƏRƏCƏLƏRİ

1. Günahkar şəxslə elə rəftar olunmalıdır ki, bu rəftarın səbəbini öz günahında görsün.

2. Dil basitəsi ilə əmr və qadağanın tə`siri ehtimal olunarsa, bu vacibdir. Günahkar günahdan çəkindirilməli, vacib vəzifəni tərk etməyə bu vəzifə əmr olunmalıdır.

3. Əmr be mə`ruf və nəhy əz münkərin yalnız zor basitəsi ilə tə`sir edəcəyi mə`lum olarsa, həddi aşmamaq şərti ilə məcbur

⁵³ “Ali-İmran”, 104.

⁵⁴ m. 1977.

etmək lazımdır.⁵⁵

–Günahkarı günahdan çəkəndirmək üçün bacib deyilsə, onun malına toxunmaq olmaz. Bu halda ehtiyata görə, tələf olunmuş malın misli və ya qiyməti ödənməlidir. Əgər ödənməzsə, insan zamin və günahkardır.

–Əgər günahın qarşısını almaq üçün günahkarı həbs etmək lazımdırsa, həddi gözləməklə bu iş bacibdir.⁵⁶

–Pis işin qarşısını almaq üçün günahkarı yaralamaq və ya öldürmək lazım gələrsə, bu iş icazə verilmir. Belə işlər şər'i hakimin səlahiyyətinə daxildir.⁵⁷

BAXMAĞIN HÖKMLƏRİ

–Kişinin, istər ləzzət məqsədi ilə, istər ləzzət məqsədi olmadan naməhrəm qadının bədəninə baxması haramdır. Ləzzət məqsədi ilə naməhrəm qadının üzünə və əllərinə baxmaq da haramdır. Amma ləzzət məqsədi olmasa, eybi yoxdur. Bununla belə, ehtiyata görə baxılmaya. Qadının da naməhrəm kişinin bədəninə ləzzət məqsədi ilə baxması haramdır. Ləzzət olmadan da əl və üz istisna olmaqla bədənə baxmaq haramdır. İnsanda şəhəbət yaranmasa, baxmaqla harama düşmək qorxusu olmasa həddi-bülüğ olmamış qızın üzünə, bədənində, saçına baxmağın eybi yoxdur.⁵⁸

–Ləzzət məqsədi, harama düşmək qorxusu olmadan, kafir qadının adətən açıq qoyduğu bədən hissələrinə baxmağın eybi yoxdur.⁵⁹

–Bir-birinə məhrəm olan qadın və kişi ləzzət məqsədi olmadan, cinsiyyət üzvü istisna olmaqla, bir-birlərinin bədənlərinə baxa bilərlər.⁶⁰

–Qadın həkim olan yerdə xəstə qadını kişi həkim müayinə edə bilməz; xəstə qadın da qadın həkim ola-ola özünü kişi həkimə müayinə etdirə bilməz. Qadın həkim olmasa və ya xəstəlik qadın həkimin müalicə edə bilmədiyi xəstəlik olsa, xəstə qadın kişi

⁵⁵ m. 2002.

⁵⁶ m. 2014.

⁵⁷ m. 2016.

⁵⁸ m. 2429.

⁵⁹ m. 2420

⁶⁰ m.2443.

həkimə müraciət edə bilər. Bu halda həkim ən az müayinə ilə kifayətlənməlidir.⁶¹

TARİXƏ BİR BAXIŞ

HƏZRƏT ƏLİ (Ə) BƏ NAMAZ HALINDA FƏQİRLƏRƏ KÖMƏK

Məsciddə qılınan namazın bərəkətlərindən biri ehtiyacı olanlara əl tutulmasıdır. İmkansızların məscidə üz tutub, mö`minlərdən kömək istəməsi bir adətdir. Bu adət Peyğəmbər (s) döbründə də vardı. Qur`ani-kərimdə bu adəti təsvir edən gözəl bir səhnə vardır: “Həqiqətən, sizin haminiz Allah, onun Peyğəmbəri, namaza durub, rüku halında zəkat verənlərdir.”⁶² Bu ayəni eşidənlər məscidə gəlib, ayənin kimin haqqında nazil olması ilə maraqlandılar. Mə`lum oldu ki, Həzrət Əli (ə) namazda olduğu vaxt məscidə fəqir daxil olur. İmam fəqiri işarə ilə çağırır, barmağındakı üzüyü ona verir.

İMAM BƏ ŞİƏLƏRƏ QAYGI

Təbərsi yazır: “Harun ər-Rəşid ona gətirilmiş qiymətli libasları öz bəziri Əli ibn Yəqtinə bağışlayır. Bu libasların arasında xəz və qızilla toxunmuş bir rida da olur. Bu libas padşahların geyiminə oxşayır. Əli ibn Yəqtin bu libasa başqa hədiyyələr də əlavə edərək imam Kazimə (ə) göndərir. İmam həmin ridanı başqa bir adamla Əli ibn Yəqtinə qaytarır və ona göndərdiyi məktubda yazır:”Ridanı saxla və əbdən bayıra çıxma. Bir gün lazımın olar.” Əli ibn Yəqtin imamın buyuruğuna görə ridanı saxlayır.

Baxt ötür, bir gün bəzir öz xidmətçilərindən birinə qəzəblənir, onu işdən kənarlaşdırır. Həmin xidmətçi Harunun yanına gedib deyir: “Əli ibn Yəqtin Musa ibn Cə`fərin (imam Kazimin) imamətinə inanır, hər il malının xümsünü ona göndərir. Hətta sizin bağışladığınız ridanı da imama göndərmişdir.” Harun qəzəblənib, bəzirini yanına çağırır və ridanın harada olduğunu soruşur. Əli ibn Yəqtin deyir: “Rida əbdədir, onu bir parçaya bükmüşəm. Hər sübh və axşam açıb baxıram, təberrük kimi öpürəm.” Harun göstəriş verir ki, rida gətirilsin. Bəzir öz

⁶¹ m. 2445.

⁶² “Maidə”, 55.

xidmətçisinə deyir:” Filan otaqda, filan sandıqda parçaya bükülü rida var. Tez get, onu gətir.” Xidmətçi gedib ridanı gətirir. Harun ridanı ətirələnmiş parçaya bükülü görüb, sakitləşir və deyir: “Onu geri qaytar, daha sənin haqqında heç kəsin pis sözünü qəbul etmərəm.” Sonra Harun öz bəzirinə başqa hədiyyələr də verir. Xəbərcilik edən xidmətçiyə min çubuq burulması əmr edilir. Amma beş yüz çubuq burulmamış xidmətçi dünyasını dəyişir.”

Məsum imamlar daim öz ardıcıllarının qayğısına qalmışlar. İmam Mehdi (ə) öz yaxınlarından birinə yazır: “Biz sizin haqqınızda heç baxt süslük etmir, sizi unutmuruq. Yoxsa müsibətlər üstünüzə axışar, düşmənlər sizə hakim olardılar.”⁶³

UNUDULMAZ NAMAZ

Hər il həcc mövsümündə Məkkə və Mədinə kamillik yolçularının misilsiz izdihamına şahid olur. Bu iki böyük şəhər zilhəccə ayında mələklər selini qarşılayır. İlahi səmalardan Kəbəyə üz tutmuş mələklər müsəlmanların həccinə, səyinə, səfasına şərik olurlar.

Bu mərasim qəməri tarixi ilə 1340-cı ildə daha əzəmətli oldu. Böyük şiə alimi mərhum ayətullah Seyyid Şərəfüddin Amili dünya müsəlmanlarının toplumuna xüsusi bir ab-haba gətirdi. Məlik Hüseyin ricası ilə Məscidül-həramda təyin olunmuş namaz mərhum Şərəfüddinin imaməti ilə qılındı. Bu, İslam tarixində Məscidül-həramda sünni və şiələrin şiə aliminin imaməti ilə qıldıqları ilk namaz idi. Sünni və şiələrin çiyin-çiyinə dayanıb, Əhli-beyt istəyincə namaz qılması mərhum Seyyidin ən böyük arzusu idi. Bu namaz haqqında illər uzununu iftixarla danışıldı.

QUR`AN MAARİFİ HAQQINDA

“Gənclərin mağaraya sığınıb, ey Rəbbimiz bizə öz dərgahından mərhəmət qıl və işlərimizi bizim üçün səhmana sal” dedikləri anı xatırla.”⁶⁴

⁶³ İbn Şəhr Aşub, “Mənaqibi ali-əbu Talib”, c. 3, s. 408.

⁶⁴ “Kəhf”, 10.

QUR`ANDAN FAYDALANMA

Hər bir ağıllı insan öz iste`dadlarının çiçəklənməsi üçün düzgün proqrama möhtacdır. Bu proqram sayəsində o öz ilahi bə dəyərli məqsədlərinə çatır. Bu zülmət dünyada əsaslı proqramsız səadətə çatmaq mümkünsüzdür. Aləmlərin rəbbi Qur`ani-kərimi doğru yolu tapmaqda müsəlmanlar üçün proqram kimi tanıtdırır. İnsanlar bu nurani kitabdan istifadə etməklə öz ali məqamlarına çatmalı, dünya bə axirətin həqiqi səadətini əldə etməlidir. Bir rəbbyətdə İslam Peyğəmbəri (s) buyurmuşdur: “Qur`an Allahın süfrəsidir, ondan bacardığınız qədər bəhrələnin.”⁶⁵ Qur`an elə dəyərli kitabdır ki, insan onun həyatberici göstərişlərinə əməl etməklə qaranlıqdan çıxır, səadət yoluna düzəlir.

Allah-taala bu səmavi göbhər haqqında buyurur: “Allah, Onun lütfünə sığınanları Qur`anla salamatlıq yollarına yönəldir, öz izni ilə zülmətdən nura çıxarıb, doğru yola istiqamətləndirir.”⁶⁶ Bu şərif ayədə maraqlı bir bildiriş gizlənməşdir: əgər insan Allahın razılığını qazanmaq üçün addım atarsa, Allah bu kitabın işığında ona üç ne`mət – hidayət, fərđi salamatlıq bə ruhi sağlamlıq əta edər. Şübhəsiz ki, ilahi ne`mətlər müqəddəs ilahi zata təslim olan insanlara nəsib olur. Dünyada Qur`an buyuruqlarına əsasən, əməl bə rəftar edən insanlar nəticədə onun bərekətli tə`sirlərindən faydalanır.

Həzrət Əli (ə) xalqı Qur`ana əməl etməyə, onun hikmət dolu göstərişlərini hiyf etməyə çağırır: ”İstəklərinizi Qur`an basitəsi ilə Allahdan diləyin, Qur`anla dostluqda Allaha üz tutun, Qur`an basitəsi ilə bəndələrdən bir şey istəməyin. Bəndənin Allaha yaxınlaşması üçün Qur`andan yaxşı basitə yoxdur. Bilin ki, Qur`anın şəfaəti qəbul, buyuruğu təsdiqdır. Qiyamətdə Qur`anın şəfaət etdiyi şəxs bağışlanır, Qur`anın şikayət etdiyi şəxs məhkum olar.”⁶⁷ İmam digər bir hədisdə buyurur: “Qur`anı öyrənin, ən üstün biliklər ondadır. Onun haqqında düşünün, o, qəlblərin baharıdır. Onun nurunda şəfa axtarın, o, xəstə qəlblərin

⁶⁵ “Biharül-ənbar”, c. 92, s. 19.

⁶⁶ “Maidə”, 16.

⁶⁷ “Nəhcül-bəlağə”, x. 176.

şəfasıdır.”⁶⁸

Tanınmış pakistan şairi Əllamə İqbal Lahuri Qur`anı müsəlmanlıq, insan və dünyanın təkamülü üçün əsas səbəb göstərir:

*İstəyirsənsə müsəlman olasan,
Gerçək olmaz diləyin, yoxsa Qur`an.
Elə ki, dünyaya saldı işığın,
Səhnədən çəkdi keşişlər ayağın.
Açıram qəlbəki gizli sözümü:
Bir işıqdır, yazı yox, bil düzümü*

İLƏHİ KİTABA EHTİRAM

İslam maarifində Qur`ana ehtiram ciddi töbseyə olunmuşdur. Amma belə bir ehtiram o zaman mümkündür ki, insan ilahi kitabın göstərişləri ilə tanış olub, öz həyatının müxtəlif sahələrində həmin göstərişlərə əməl etsin. İctimai, elmi və əxlaqi yönümlərdə uyğun göstərişlərə əməl etmədən müqəddəs kitaba həqiqi ehtiram əlçatmaz olur. Allah-taala Qur`anla tanışlıq haqqında buyurur: “Ey insanlar, sizə Rəbbinizdən nəsihət, qəlblərinizdəkinə şəfa, mö`minlərə hidayət və mərhəmət gəlmişdir.”⁶⁹

Bir rəbəyətdə həzrət Peyğəmbər (s) həyatını Qur`an göstərişləri əsasında qurmayanlar haqqında buyurur: “Qiyamət günü üç şey xalqdan şikayət üçün səhnəyə gələr: onlardan biri Qur`an, digəri məscid, o biri isə Peyğəmbər ailəsidir (itrət).⁷⁰ Nöbbəti hədisdə buyurulur: “Əgər iztirab və fitnələr qaranlıq gecə kütlələri tək sizə hücum etsə, Qur`ana üz tutun! Çünki Qur`an şəfaət edər və onun şəfaəti qəbul olar.”⁷¹ Bəli, Qur`anın şəfaəti tə`sirlidir və qaranlığı işıqlandırar. Bu ilahi kitab insana nifrindən də edə bilər və bu nifrindən qəbul olar. Qur`anın nifrininə bu kitabın göstərişlərinə arxa çəbirənlər layiqdir.

⁶⁸ Həmin mənbə x. 110

⁶⁹ “Yunus”, 57.

⁷⁰ “Biharül-ənbar”, c. 7, s. 222.

⁷¹ Həmin mənbə, c. 92, s. 17.

QUR`AN TILABƏTİ

Dini maarif bə Əhli-beyt buyuruqlarında ilahi kitabın oxunuşuna geniş yer ayrılır. Qur`an tilabəti müsəlmanların dini bəzifələrindəndir. Qur`an tilabəti oxunuş qaydalarına əməl etməklə yanaşı, ilahi buyuruqların mənasını anlamaq bə onlara əməl etməkdən ibarətdir. Ayələrin onu oxuyana bə dinləyəne təsir etməsi düzgün tilabət əlamətidir. Allah-taala bu barədə buyurur: “Ayələr onlara oxunarkən onların imanları artır.”⁷² Əbdüllah ibn Süleyman imam Sadiqdən (ə) “Qur`anı aramla (tətil) oxu”⁷³ ayəsi haqqında soruşduqda imam buyurdu: “Əmirəl-mö`minin (ə) buyurmuşdur: “Yə`ni onu kamil şəkildə izhar et, şe`r tək sür`ətlə oxuma. Onu elə oxuyun ki, qəlbə təsir etsin, bərk qəlbimizi yumşaltsın. Məqsədiniz surəni bitirmək olmasın.”

GƏNCLƏRİN MƏCLİSİNDƏ QUR`AN QİRAƏTİ

İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur: “Bir gün İslam Peyğəmbəri (s) ənsar cavanlarından bəzilərini tərif edib buyurdu: “Sizə Qur`andan bir ayə oxumaq istəyirəm. Hər kəs ağılasa behişt ona vacib olar.” Sonra həzrət “Zumər” surəsinin 17-ci ayəsini oxudu. Bir nəfərdən başqa məclisdəki bütün cavanlar ağladılar. Həmin gənc Peyğəmbərə (s) ərz etdi: “Ya Rəsuləllah, mən özümü ağlamış kimi göstərsəm də, gözümdən yaş gəlmədi. Həzrət buyurdu: “Mən həmin ayəni bir də oxuyuram, kim özünü ağlamış kimi göstərsə, behişt ona vacibdir...”⁷⁴ Beləcə, məsciddəki bütün gənclər behişt əhli oldular.

QUR`AN OXUNUŞUNUN GƏNCƏ TƏSİRİ

İlahi kitabın səadət səbəbi olan göstərişlərinə əməl hər bir gəncin müsbət xüsusiyyətidir. Bu xüsusiyyət həyata məna verir, dünya və axirət fəaliyyətlərinə yardımçı olur. İmam Sadiq (ə) buyurur: “Hər kəs gənclik dövründə iman gətirərək Qur`an oxusa, Qur`an onun ətinə-qanına qarışar, Allah-taala onu söz aparən xoşrəftar mələkləri ilə dost edər. Qiyamətdə Qur`an belə gənclə

⁷² “Ənfal”, 2.

⁷³ “Muzəmmil”, 4.

⁷⁴ “Səfinətül- bihar”, c. 2, s. 24.

od arasında pərdə olaraq deyər: “Pərvərdigara, bütün fəhlələr öz muzdunu aldı, mənim fəhləmdən başqa. Ən qiymətli hədiyyəni ona əta et.”⁷⁵

QUR`AN OXUMAĞIN SAVAB VƏ FƏZİLƏTİ

Qur`an İslam Peyğəmbərinin (s) möcüzəsidir. Onun şərif ayələrini tilavət etməklə müsəlmanlar səadət və həqiqətə çatır. Bu səmavi gövhərin əzəmət və məqamı, onun qiraəti haqqında rəvayətlər çoxdur. Həzrət Peyğəmbər (s) və mə`sum imamlardan nəql olunmuş bu rəvayətlərdən bə`zilərinə nəzər salaq.

Həzrət Əli (ə) buyurur: “Bir evdə Qur`an oxunarsa, Allah zikr edilərsə, bu evin bərəkəti artar, mələklər oraya get-gəl edər, şeytanlar oradan uzaqlaşar. Ulduzlar yer əhli üçün parlacağı kimi, bu ev də göy əhli üçün parlayar.”⁷⁶ Rəvayətdən göründüyü kimi, həzrət Əli (ə) müsəlmanları evdə Qur`an oxumağa ruhlandırır. Bu əməlin ev sahibi üçün bir çox faydaları vardır:

–İlahi kitabın oxunması evlərdə İslam maarifini, Qur`an hökmlərini canlandırır. İnsan evdə Qur`an oxuyarkən ailə üvləri də bu işə həvəslənir. Nəticədə Qur`an tilavəti cəmiyyətdə genişlənir, Qur`an qarilərinin sayı artır.

–Qur`an ayələri tilavət olunan evdə dini şüarlar önə çəkilir. Sübh və axşam ətrafa yayılan nurani Qur`an sədaları eşidənlərin könlündə iz qoyur. Qur`an oxumaqla qəlblərdə İslam və iman çiçəklənir.

–Qur`an tilavəti səbəbindən evlərdə ne`mət və bərəkət artır. Mələklər bu evə nazil olur, şeytanlar isə bu evdən uzaqlaşır. Hafizin tə`birincə, “divlər də qaçır, evdə əgər Qur`an oxunsa.”

Həzrət Peyğəmbər (s) bir rəvayətdə buyurur: “Qur`an oxumağı unutma. Çünki ilahi kitabın tilavəti günahların kəffarəsi, oda sipər, əzabdan qurtuluşdur.”⁷⁷ Bəli, Qur`an tilavəti günahların kəffarəsidir!

Digər bir hədisdə Qur`an tilavəti “qəlblərin nuru” kimi tanıtılır. Allahın rəsulu (s) buyurur: “Qəlblər dəmir tək cingildəyir. Cilası isə Qur`an oxumaqdır.”⁷⁸

⁷⁵ “Üsule-Kafi”, c. 4, s. 405

⁷⁶ “Üsule-Kafi”, c. 2, s. 312.

⁷⁷ “Biharül-ənbar”, c. 92, s. 17

⁷⁸ “Kənzul-ümmal”, r. 2441

Həzrət Əli (ə) dəyərli “Müttəqin” xütbəsində Qur`an tilavətini dərdlərə dərman bildirir: (Müttəqilər) Gecəni Qur`an oxumaqla başa vurur, Qur`an oxuyub qəmlənər, dərdlərinin dərmanını Qur`anda axtarırlar.”

ƏBƏDİ İDEALLAR

Həzrət Peyğəmbər (s):

“Allah insanda üç xüsusiyyəti sevir: az danışmaq, az yatmaq, az yemək.”⁷⁹

“Dua mərhəmətin, dəstəmaz namazın, namaz behiştin açarıdır.”⁸⁰

İmam Əli(ə):

“Öz eyblərindən agah olan kəs başqalarında eyib axtarmır.”⁸¹

“Yağlıdillikdən uzaq ol, çünki o iman sifəti deyil.”⁸²

Həzrət Zəhra (s):

«Əgər əmrlərimizə əməl etsən, qadağalarımızdan çəkinsən şislərimizdən olacaqsan.»⁸³

“Biz Əhli-beyt məxluq arasında Allahın vasitəsi, Onun seçilmişləri, paklar məhəlli, Allahın aşkar dəlili, peyğəmbərlərin varisləriyik” (“Səhifətuz-Zəhra”, s. 27);

İmam Həsən (ə):

“Allahın nə`mətlərinə görə təşəkkür etməmək alçaqlıqdır.”⁸⁴

“Sizə təqva və daimi təfəkkürü vəsiyyət edirəm. Çünki bütün yaxşılıqların əsası düşünməkdir”.⁸⁵

İmam Hüseyin (ə):

“Həqiqətən xalqın sizə ehtiyacı Allahın böyük nə`mətlərindəndir. Onların ehtiyacını ödəməkdə süslük

⁷⁹ “Əl-baizul-ədədiyyə,” s. 147.

⁸⁰ “Nəhcül-fəsahə”, s. 332

⁸¹ “Müstədrəkul-bəsail”, c. 11, s. 316.

⁸² “Nəhcül-bəlağə”, k, 347.

⁸³ “Biharül-ənbar”, c. 68, s. 155.

⁸⁴ “Tuhəful-uqul”, s. 236

⁸⁵ “Məcmueye- Bərram”, c.1, s. 53.

göstərməyin.”⁸⁶

“Bağışlayan kəs ucadır. Paxıl və dargöz adam isə zəlil olur.”⁸⁷

İmam Zeynal-abidin (ə) (Səccad):

“Qeybətdən çəkinin, çünki qeybət xalqın ətini yeyənlərin xuruşudur.”⁸⁸

“Allahın verdiyi ruziyə qənaət edən xalqın ən ehtiyacsızı olar.”⁸⁹

İmam Baqir (ə):

“Allaha təvəkkül edən kəs məğlub olmaz.”⁹⁰

“Həqiqətən, mö`minlərin ən kamili xoşrəftarlı olandır.”⁹¹

İmam Sadiq (ə):

“Əgər bir mö`min günah etmək qərarına gəlsə ruzisindən məhrum olacaq.”⁹²

“Dünya işlərin yaxşılırsa, dinindən ötrü nigaran ol.”⁹³

İmam Kazim (ə):

“Ağılın dəlili təfəkkür, təfəkkürün dəlili sükutdur.”⁹⁴

“Din qardaşının qeybətini edən şəxs məl`undur.”⁹⁵

İmam Riza (ə):

“Zəif insanlara kömək etmək sədaqətdən üstündür.”⁹⁶

“Ağıl insanın dostu, nadanlıq isə düşmənidir.”⁹⁷

İmam Cəvad (ə) (Məhəmməd Təqi):

⁸⁶ “Biharül-ənbar”, c. 71, s. 318.

⁸⁷ “Mizanul-hikmət”, c. 2, s. 184.

⁸⁸ “Müstədrəkul-bəsail”, c. 9, s. 113.

⁸⁹ “Tuhəful-uqul”, s. 285.

⁹⁰ “Müstədrəkul-bəsail”, c. 11, s. 328.

⁹¹ “Üsule-kafi”, c. 3, s. 121.

⁹² “İqabul-ə`mal”, s. 521.

⁹³ “Tuhəful-uqul”, s. 377.

⁹⁴ “Mizanul-hikmə”, c. 5, s. 436.

⁹⁵ “Mizanul-hikmə”, c. 7, s. 333.

⁹⁶ “Tuhəful-uqul”, s. 470.

⁹⁷ “Tuhəful-uqul”, s. 467.

“Şükürü yerinə yetirilməyən ne`mət bağışlanmayan günah kimidir.”⁹⁸

“Nəfsinə itaət edən kəs düşmənin arzularını yerinə yetirir.”⁹⁹

İmam Hadi (ə) (Əliyyə Nəqi):

“İnsanlar dünyada var-dövlətləri, axirətdə isə əməlləri ilə yoldaş olacaqlar.”¹⁰⁰

“Allahdan qorxandan qorxar, Allaha itaət edənə itaət edərlər.”¹⁰¹

İmam Həsən Əskəri (ə):

“Axtığın qəlbi ağzında, aqilin ağzı qəlbindədir.”¹⁰²

“Təvazökarlıq elə bir ne`mətdir ki, kimsə ona həsəd aparmır.”¹⁰³

İmam Zaman (ə):

“Peyğəmbər qızı Fatiməyə Zəhra (s) mənim üçün layiqli nümunədir.”¹⁰⁴

“Biz Peyğəmbər ailəsindən kənarda elm əldə etmək bizi inkar etməkdir.”¹⁰⁵

ƏXLAQ VƏ HƏYAT

İXLASIN (SƏMİMİLİYİN) NİŞANƏLƏRİ

İnsanların əməlləri zahirən bir-birinə oxşayır. Olsun ki, hamı özünü müxlis (xalis, riyadan uzaq) hesab edir. Amma ixlasın əlamətlərinə əsasən həqiqi müxlisi tanımaq mümkündür:

1. Müxlis (ixlaslı) insan Allahdan savayı heç kəsdən təsdiq və təşəkkür gözləmir. İmam Sadiq (ə) buyurur: “O əməl xalisdır ki, Allahdan başqa heç kəsdən tə`rif istəməyəsən.”¹⁰⁶

⁹⁸ “Biharul-ənbar”, c. 75, s. 82.

⁹⁹ “Səfinətül-bihar”, c. 2, s. 728.

¹⁰⁰ “Biharul-ənbar”, c. 78, s. 368.

¹⁰¹ “Biharül-ənbar”, c. 78, s. 368.

¹⁰² “Tuhəful-uqul”, s. 519.

¹⁰³ “Bəsailüş-şiə”, 16, s. 98.

¹⁰⁴ “Biharül-ənbar”, c. 53, s. 180.

¹⁰⁵ “Səhifətul-Məhdi”, s. 334.

¹⁰⁶ “Bəsailüş-şiə”, c. 1, s. 43.

2. Müxlis üçün aşkar və xəlvət arasında fərq yoxdur. Riyakar isə belə olmur. Həzrət Əli (ə) buyurur: “Riyakarın üç əlaməti var: göz qabağında həvəslə çalışır, tənhalıqda həvəssiz işləyir; bütün işlərinə görə tərif umur.”¹⁰⁷

3. Müxlis işdən yorulub, həvəsdən düşür;

4. Müxlis gördüyü işi vəzifə bildiyi üçün bu işə görə peşman olmur (məsələn, O, Allaha xatir salam verdiyi üçün salanı alınmayanda peşman olmur);

5. Müxlis başqalarının onun işindən xəbər tutmasını istəmir (məsələn, sədəqəni hamıdan gizli verir);

6. Müxlis işlərin onun adına yazılmasını, tanınmasını arzulamır.

VİLAYƏTÇİ OLMAQ İSTƏYİRSİNİZMİ?

Vilayətçilik (Əhli-beyt və əmr sahibləri ilə dostluq) müsəlmanlar arasında dəyərli bir xüsusiyyət sayılır. Vilayətçini tanımaq üçün məsul insanların kəlamlarını meyar götürə bilərik.

1. ALLAHA İTAEƏT

Vilayətçiliyin xüsusiyyətlərindən biri ilahi göstərişlərə itaət etməkdir. İmam Baqir (ə) Cabir Co`fiyə buyurdu: “Ey Cabir! Mənim salamımı ardıcılıma yetir və onları agah et ki, Allahla bizim aramızda qohumluq yoxdur. Kimsə itaət və bəndəlikdən başqa bir yolla Allaha yaxınlaşa bilməz. Ey Cabir! Hər kəs Allaha itaət etsə və bizi sevsə, dostumuzdur. Allaha itaətsizlik edənlər üçün bizimlə dostluq faydasızdır.”

Həzrət Əli (ə) buyurmuşdur: “Məhəmmədə (s) o şəxs dostdur ki, ondan uzaq olsa da, Allaha itaət edir. Məhəmmədin (s) düşməni o kəsdir ki, ona yaxın olsa da, Allaha itaətsizlik edir.”

2. ARDICILLIQ

Şiəlik iddiasında olmaq kifayət deyil. Əhli-beytin yolunu getmək, ona tərəfdar olmaq lazımdır. Rəvayətlərdə, şiə zümrəsindən olmaq üçün əmələn Əhli-beyt yolunda olmaq şərt hesab olunur. İmam Sadiq (ə) buyurur: “Dildə, sözdə bizə ardıcıl olduğunuzu bildirib, əməldə bizim yolumuzla müxalif olanlar bizim şiələrımız deyil. Bizim şiələrımız o kəslərdir ki, dildə, qəlbə və

¹⁰⁷ Həmin mənbə, c. 1, s 45.

əməldə bizə ardıcıldılar.”¹⁰⁸

Bir kişi imam Həsənin (ə) xidmətinə gəlib dedi: “Mən sizin şialərinizdənəm.” İmam (ə) buyurdu: “Ey Allah bəndəsi, göstərişlərə, əmr və qadağalara itaət edirsənsə, düz deyirsən. Belə deyilsə, yox!”

Əbu Cəhəm deyir: “İmam Rizaya (ə) ərz etdim ki, sənə fəda olum, sizin yanınızda yerimi bilmək istəyirəm. İmam (ə) buyurdu: “Gör, sənin yanında mənim yerim necədir?”

3. ƏVVƏL, BAŞLANĞIC VAXTDA QILINAN NAMAZ

Namazın əvvəl vaxtda qılınması Əhli-beytin xüsusi diqqətlə yanaşdığı bir məsələdir. Şiəlik iddiasında olan şəxs namazın əvvəl vaxtda qılınmasına diqqət yetirməlidir.

İmam Əli (ə) buyurmuşdur:

“Bizim şialərimizi iki xüsusiyyətlə əsasən sınaıyın. Bu iki xüsusiyyət onlarda olarsa, demək, bizim şialərimizdəndirlər: namazın əvvəl vaxtda qılınmasına diqqət və mö`min qardaşlarla mal bərabərliyi. Bu xüsusiyyətə malik olmayanlardan uzaqlaşın.”¹⁰⁹

Nəql olunur ki, həzrət Peyğəmbər (s) buyurdu: “Namazı yüngül sayan (ona ciddi yanaşmayan) məndən deyil.”¹¹⁰

4. ƏHLİ-BEYT DÜŞMƏNLƏRİNƏ NİFRƏT

Vilayətçi insanların xüsusiyyətlərindən biri Əhli-beyt düşmənlərindən uzaq gəzmək, onlara nifrətdir. Bir nəfər imam Sadiqə (ə) ərz etdi ki, filankəs sizinlə dost olduğunu deyir, amma sizin düşmənlərinizlə düşmənçilikdə zəifdir. İmam (ə) buyurdu: “Bizim düşmənlərimizə nifrət etmədiyi halda, bizə məhəbbətindən danışan kəs yalançıdır.”¹¹¹

GÜNAH VƏ ONUN İNSAN HƏYATINA TƏSİRİ

Bə`zi günahlar insan həyatında hiss olunmaz əsərlər qoyur. İnsanın axirət həyatı onun bu dünyadakı əməllərinin in`ikasındır. Amma bə`zi reaksiyalar elə bu dünyada baş verir. Qur`anda

¹⁰⁸ “Bəsailüş-şiə”, c. 15. s. 247

¹⁰⁹ “Cameül-əxbar”, s. 35.

¹¹⁰ “Fürue-kafi”, c. 3, s. 269.

¹¹¹ “Biharul-ənbar”, c. 27, s. 58

buyurulur: “Bir qövm öz halını dəyişmədikcə Allah da onun halını dəyişməz.”¹¹² Deməli, insanın əməlləri onun həyatında dəyişikliklərə səbəb olur. Amma pəhrizkarlıq (təqva) əsas götürüldükdə ilahi ne`mətlərin çoxalması üçün şərait yaranır. Allah-taala buyurur: “Əgər o məmləkətlərin əhli iman gətirib, pəhriz etsəydilər, başlarına göydən və yerdən bərəkət yağdırardıq.”¹¹³ Qur`an ayələrinə əsasən, günah və itaətsizlik insan üçün maddi və mə`nəvi problemlər yaradır, ne`mətlərin qarşısını kəsir. Əfsus ki, əksər cəmiyyətlərdə bir çox günahlar artıq günah sayılmır, onların nəticələri kimsəni narahat etmir. Din alimləri və övliyələrin həyatına nəzər salsaq görürük ki, onlar günahdan uzaq olmaqla yanaşı, günah düşüncələrdən də çəkinmişlər. Bir arifdən soruşurlar ki, əgər günah etsən, nə hala düşərsən? Arif sualın cavabında buyurur: “Allahdan kömək istəyirəm ki, günah barədə düşünməyim.”

Böyük (kəbirə) günah odur ki, Allah-taala bu günaha görə cəhənnəm və`d etmişdir. Bə`zi böyük günahları sadalayır və ümid edirik ki, Allahın yardımı ilə həmin günahlardan çəkinəcəyik:

1. Allaha şərikin qoşmaq;
2. Günahsız insanı qətlə yetirmək;
3. Ağvalideynlik (valideynin üzünə qayıtmaq);
4. Cihaddan qaçmaq (fərarilik);
5. Yetimin malını zorla yemək;
6. Sələmçilik;
7. Pak qadına qarşı zina ittihamı;
8. Zina (qanunsuz cinsi əlaqə);
9. Yaxınlarla əlaqəni kəsmək;
10. Zülm;
11. Bəndələri Allahın yolundan azdırmaq;
12. Allahın adından yalan demək;
13. Təkəbbür;
14. İsraf;
15. Zalımlara arxalanmaq;
16. Allahın rəhmindən ümitsizlik;
17. Əskik satmaq, ucuzu bahaya qatıb satmaq;

¹¹² “Rə`d”, 11.

¹¹³ “Ə`raf”, 96.

18. Özünü Allahın qəzəbindən amanda bilmək;
19. Oğurluq;
20. Sehr-cadu;
21. Haram musiqi (qina) və boş işlərlə məşğulluq;
22. Yalan and;
23. Qeybət və böhtan.

Əmmarə (pislilyə çağırən) nəfs insanın qəlbində vəlvələ salıb, onu doğru yoldan sapdırır. Gözəl olar ki, insan gənclik dövründə, hələ günaha batmamış, günah barədə düşüncələrdən çəkinə. Bu məqsədə çatmaq üçün aşağıdakı göstərişlər çox faydalıdır:

1. İctimai mühit

Öz get-gəllərimizə, görüşlərimizə diqqətli olaq. Zəruri olmayan təmaslardan, xoşagəlməz mühitlərdən çəkinək.

*Bir abidi yalın dağlarda gördüm,
Dünyadan bir dağla çəkmişdi əlin.
Soruşdum: şəhərdən uzaqsan niyə,
Qır qəlbin kəməndin, qatıl səs-küyə!
Dad etdi çaşıran gül çöhrələrdən,
Dedi: gözüm seçmir xeyiri şərdən.*

Mərhum Ağa Mirza Cəlal Məliki Təbrizi “Liqaullah” risaləsində buyurur: “Tövsiyə edirəm ki, saleh və imanlı insanlarla yaxınlıq edin. Məscid kimi yerlərdə daha çox olun. Hal əhli olan ariflərin həyatını mütalibə etməklə ruhunuzu gücləndirin, ona istiqamət verin.”

2. Fiziki və psixoloji şərait

Boş vaxtı səmərəli keçirmək, idman, mütalibə, səfərə çıxmaq kimi faydalı işlərlə məşğul olmaq insanı günahdan uzaqlaşdırən amillərdir.

3. Zikr və ibadət

Vacib dini vəzifələrə diqqət, xüsusi ilə əvvəl vaxtda namazın qılınması, Qur`an qiraəti, ardıcıl şəkildə zikr insanın günahdan çəkinməsi üçün böyük təsirə malikdir.

GÜNAHIN TƏSİRLƏRİ

Əvvəla, günah qəlbi qaraldır. Günaha yol verən insan daxilində Allahın əmanət qoyduğu pak fitrətə əsasən xəcalət çəkir, peşman olur. Amma daxili zəiflik onu yenidən günaha sürükləyə bilər. Günahın təkrarlanmasının fəlsəfəsi peşmançılığın həqiqi olmamasındadır. İnsanın ruhunu Qur`anın “nəsuh” adlandırdığı həqiqi tövbə paklaya bilər. Tövbə həqiqi olmadıqda insanın qəlbində günah tozu qalır. İmam Baqir (ə) buyurur: “Qəlbində ağ nöqtə olan bəndə günah etdikdə həmin bəyazlıqdan qara bir nöqtə çıxır. Tövbə bu qaraltını aradan qaldırır. Getdikcə günaha batan insanın qəlbində qaraltı genişlənir, nəhayət, bütün qəlbi bürüyür. Bu halda həmin qəlb sahibi heç vaxt xeyirə qayıtmayacaq.”¹¹⁴

Bəzən nəsihət və moizə qəbul olunmur. Allah-taalanın buyuruğuna əsasən, çox günah edən insanın qəlbinə elə bir qıfıl vurulur ki, bu qıfılı heç bir açar açamaz. Belə insanlar heç vaxt həqiqəti tanıyıb, xeyir yol ilə gedə bilmirlər.

İKİ BÖYÜK GÜNAH

1. Namazın tərki (namaz qılmamaq)

Namaz ən mühüm dini göstərişdir və digər ibadətlərin qəbulu onun qəbulundan asılıdır. Qur`anın buyuruğuna əsasən, namaz insanı alçaq və çirkin işlərdən uzaqlaşdırır. Namazın vacibliyini inkar edərək namaz qılmayan kəs kafir və dindən xaricdir. Namazın vacibliyini inkar etməyib, tənbellik üzündən namaz qılmayan şəxs fasiqlər zümrəsinə daxildir. Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: “Bilərəkdən namaz qılmamaq və ya onu yüngül saymaq müsəlmanı kafir edir. İmanla küfr arasında məsafə namazın tərki qəddir.”¹¹⁵ Qur`ani-kərimdə də namaz qılmamaq böyük günah sayılır və cəhənnəmə düşməyin əsas səbəbi kimi namazın tərki göstərilir.

Allah bizim namaz və orucumuza ehtiyaclıdır mı? Axı qadیر Allahın aciz insana nə ehtiyacı ola bilər?! Namaz ne`mətlər müqabilində Allaha təşəkkürdür, Allahla rabitədir. Namazın misilsiz fərdi və ictimai faydaları vardır.

¹¹⁴ “Üsule- Kafi”.

¹¹⁵ “Bəsailüş-şiə”, c. 4, s. 42.

Biz gündəlik həyatımızda tez-tez namaz qılmayan insanlarla rastlaşırıq. Onlara məntiqi və mülayim şəkildə namazın zərurətini anlatmaq hər birimizin dini vəzifəsidir. Namaza dəvəti qəbul etməyən insanlarla yaxınlığa icazə verilmir. Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: “Namaz qılmayan adama kömək edən şəxs birincisi Adəm, sonuncusu Məhəmməd (s) olmaqla yetmiş peyğəmbəri öldürmüş şəxs kimidir.” Namaz qılmayanlarla dostluq pak insanı doğru yoldan azdırır, bədbəxtliyə düçar edir.

2. Müasir insan sadə həyat tərzindən ayrılıb, modern yaşayışa uz tutduğundan mənavi böhrana düçar olmuşdur. Böyüklərin, xüsusi ilə də ata-ananın təcrübəsinə arxa çevrilməsi bu böhranın tərkib hissələrindəndir. Bu böhran ucbatından cəmiyyətdəki insani münasibətlər də pozulmuşdur. Bütün bu səbəblərdən övladlar valideynlərin haqqında diqqətsizlik göstərir, onların hörmətini saxlamaq barədə düşünmürlər. Hansı ki, valideynin haqqını yerinə yetirməmək böyük günahlar cərgəsindədir. Həzrət Peyğəmbər (s) buyurur: “Kəbirə (böyük) günahların ən böyüyü Allaha şəriq qoşmaq və ağvalideynlikdir.” ; “Valideyni incitməkdən çəkinin. Behiştin qoxusu min illik yoldan duyulsa da, ağvalideynlər bunu anlamaz.”¹¹⁶

Şübhəsiz ki, ata-ananı incitmək dedikdə, onları fiziki cəhətdən əziyyət vermək nəzərdə tutulmur. Valideyni narahat edəcək bütün hərəkətlər ağvalideynlik hesab olunur. Qur`ani-kərimdə buyrulur: “Onlara “uf” belə demə.”¹¹⁷ Digər bir ayədə oxuyuruq: “Allah məni (İsanı) anama qarşı olduqca itaətkar və nəvazişkar etdi...”¹¹⁸

Ağvalideynlik səbəbindən namazlar qəbul edilmir, günahlar bağışlanmır. Hansı ki, valideynə ehtiram ömrü uzadır, nəmət və hörməti artırır.

ƏHLİ-BEYT DOSTLARININ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Hər bir seçimdə olduğu kimi, dost seçimində də me`yarlara ehtiyaclıyıq. Bəzi me`yarları sadalayaq:

1. İman və təqva

İmam Sadiq (ə) buyurur: “Yer üzünün qaranlıqlarında olsalar

¹¹⁶ “Muəccəmul-ovsət”, 6, s. 18.

¹¹⁷ “İsra”, 23

¹¹⁸ “Məryəm”, 32.

da, ömrünü bu yolda əldən versən də, təqvalı dostlar ardınca get.”

2. Sirsaxlama

Allah-taala öz bəndələrinin sirrini qoruduğu kimi, biz də öz dostlarımızın sirrini açmamalıyıq.

3. Yekrənglik

Bu xüsusiyyət yalnız sağlam şəxsiyyətə malik insanlarda olur. Həzrət Əli (ə) buyurur: “Həqiqi dost bəla və çətinlik vaxtı, sən olmayanda və sən öləndən sonra dostluğu unutmur.”¹¹⁹

4. Çətinliyə dözümlü

Həqiqi dost çətin gündə dostunu tənha buraxmır, belə vaxtlarda ona daha yaxın olur, onun dərindən şərik olur. Loğman öz oğluna buyurur: “Öz dostunu yalnız ehtiyacın olanda tanıyarsan.”¹²⁰

5. Fəzilət və əxlaq

Dostlar bir-birlərinin xasiyyətlərini götürdüklərindən, mənəviyyətli dost seçənlərin şəxsiyyəti inkişaf edir. Həzrət İsa (ə) buyurur: “Elə adamlarla dostluq edin ki, onları görməklə Allahı xatırlayın, danışmaları elm və biliyinizi artırsın, rəftarları sizi axirətə həvəsləndirsin.”

¹¹⁹ “Bəsailuş-şiə”, c. 12, s. 26.

¹²⁰ “Biharul-ənbar”, c. 68, s. 426.

İSTİFTAAT

(ŞƏR'İ SUALLAR)

Sual: Zöhr və Əsr (günorta və ikindi) namazlarının vaxtı qürubadək, yoxsa məğrib (şam) azanınadəkdir?

Cavab: Məğrib azanınaq.¹²¹

Sual: Əgər bir xəstə zərər qorxusu ilə namazı qiblənün əksinə qılarsa və namazı bitirdikdən sonra əbəs yerə qorxduğunu başa düşərsə, vəzifəsi nədir?

Cavab: Namazı təzələməlidir.¹²²

Sual: Xüms verməyən və xüms ili tə`yin etməyən kəs həmin pulla aldığı paltarla namaz qıla bilərmi?

Cavab: Xüms düşən və xümsü verilməmiş pul ilə alınan paltarla qılınan namaz batildir və bu libas qəsb olunmuş hökmündədir.¹²³

Sual: Bir şəxs dişlərini təmizləyərkən ağzı murdarlanarsa, namaz qılmaq üçün ağzını suya çəkməlidirmi?

Cavab: Ağzın çölu pak olarsa, namaz düzgündür.¹²⁴

Sual: Əgər ana, bədəni murdarlanmış uşağı namaz vaxtı qucağına alsas, namazı batildirmi?

Cavab: Əgər uşağın üstündə nəcasət və ya ayıb yeri örtə biləcək murdarlanmış (mütənəccis) libas olmasa, eybi yoxdur.¹²⁵

Sual: Əgər ata xüms verməsə, onun evində və döşənəcəklərinin üstündə namaz qılmaq olarmı?

Cavab: Əgər evin yerinə və döşənəcəklərə xüms düşdüyü bilinmirsə, namaz qılmağın eybi yoxdur.¹²⁶

¹²¹ "Cameül-məsail", c. 1, s. 232.

¹²² Həmin mənbə c. 1, s. 238

¹²³ H .m. s. 242.

¹²⁴ h. m. s. 246.

¹²⁵ h. m. s. 259

¹²⁶ h. m. s. 261.

Sual: Əgər namaz möhürünün bir tərəfi çirkli və bir tərəfi qeyri-hamarsa, çirkli tərəfə səcdə etmək düzgündürmü?

Cavab: Saf səthə səcdə etmək vacib deyil, alın ikiriyallıq (pul sikkəsi) qədər möhürə toxunarsa və düzgün səcdə edilərsə, namaz düzgündür.¹²⁷

Sual: Bəziləri namazda qunut tutarkən əqiq üzüyün qaşını üzüyuxarı çevirirlər. Bu hərəkətin əsası varmı?

Cavab: Bu barədə rəvayət mə'lum deyil. Amma həzrət Peyğəmbərin (s) buyuruğuna görə, əqiqə baxmaq bəyənilən işdir.¹²⁸

Sual: Bir şəxs neçə illər namaz qıldıqdan sonra başa düşüb ki, namazları səhv qılıb. Namazlarının qəzasını qılmalıdırmı?

Cavab: Əgər öyrənib düzgün qıla biləcəyi halda tənbellik edib səhv qılmışsa, onları təzələməlidir.¹²⁹

Sual: Bir şəxs günortanın əvvəlində vətəninə namazını qılmayıb, səfərə çıxmışdır. Hər hansı səbəbdən səfərdə olduğu vaxt da namazını qılmayıb qəzaya vermişdir. Vətənə qayıtdıqdan sonra həmin namazı tam, yoxsa şikəstə (yarı) qılmalıdır?

Cavab: Namaz səfərdə qəzaya getdiyi üçün şikəstə qılınacaq.¹³⁰

Sual: Meyit namazının qəzası üçün qadın əcir (muzdla qılan) edilə bilərmı?

Cavab: Əgər qadın qiraət və namaz məsələlərini (namazın nə vaxt batil olduğunu) bilsə, qadınlıq hüquq və vəzifələri ilə zidd olmasa, bu namazları qıla bilər.¹³¹

Sual: Məkkə və Mədinədə, xüsusi ilə Məscidül-həram və Məscidün-nəbidə sünnə əhlinə iqtida edərkən möhür qoymaq lazımdır, yoxsa yox?

Cavab: Lazım deyil. Məsciddəki həsir və ya daş döşəmədən

¹²⁷ h. m. s. 261.

¹²⁸ "Müstədrəkul-bəsail", c. 3, s. 297

¹²⁹ "Cameül-məsail", s. 343.

¹³⁰ h. m. s. 384

¹³¹ h. m. s. 391

istifadə etmək olar.¹³²

Sual: Bir xanım vətəmindən kənara ərə getmişdir və hazırda ərənin vətəmində yaşayır. Bu xanım anadan olduğu yerə gəldikdə namaz və orucunun hökmü nədir?

Cavab: Əgər bu xanım öz vətəmindən çıxıb, həmişəlik ərənin vətəmində yaşamaq qərarına gəlmişsə, ərənin vətəni ona vətən hesab olunur. Hər hansı bir məqsədlə müvəqqəti olaraq anadan olduğu yerə gəldikdə namazı şikəstədir və oruc tuta bilməz. Yalnız on gün qalmaq qərarına gəlsə, namazını tam qılar və oruc tuta bilər.¹³³

Sual: Tələbə bir yerdə on gün qalmaq qərarına gəlir. Amma dərs keçilmədiyi üçün on gün tamam olmamış səfərə çıxır. Belə bir müsafirətə icazə verilirmi?

Cavab: Eybi yoxdur. (h. m. s. 484)

Sual: “Böyük şəhər” (“bilade kəbirə”) dedikdə nə başa düşülür?

Cavab: Şimalından cənubuna, şərqindən qərbinə hərəkət “səfər” sayılan fəvqəl`adə böyük şəhərlər “böyük şəhər” adlandırılır.¹³⁴

Sual: Dost-tanışların vəfat məclisində iştirak etmək üçün kitab əhli məscidə daxil ola bilərmimi?

Cavab: Əgər məscidə hörmətsizlik sayılmazsa, bu işin qarşısını almaq vacib deyil.¹³⁵

Sual: Bə`zi məntəqələrdə yer çatışmadığından şagirdlərin imtahanları məsciddə keçirilir. İmtahanlarda iştirak edən əksər qızlar həddi-bülüğ olduğundan, şübhəsiz ki, onlardan bə`ziləri aybaşı vəziyyətində olur. Bu halda qızların məsciddə imtahan verməsi düzgündürmü?

Cavab: İmtahan keçirənlər bu məsələyə riayət etməli, imtahanları ən azı məsciddə yox, hüseyniyyədə keçirməlidirlər.

¹³² h. m. s. 424.

¹³³ h. m. s. 470.

¹³⁴ h. m. s. 519

¹³⁵ h. m. s. 285.

Sual: Məscid və hüseyniyyələrdə dini bayramlar, imamların doğum günləri qeyd olunur, dini şe'rlər oxunur. Bu məclislərdə əl çalmaqları varmı?

Cavab: Məscid, hüseyniyyə və digər müqəddəs məkanlarda istənilən bir məqsədlə əl çalmaq olmaz. İslam və şi'lik tarixi boyu müsəlmanların şi'arı, alqışı salavat zikri olduğundan bütün yerlərdə, xüsusi ilə də imamların xatirəsi ilə bağlı yığınaqlarda dini hisslərin salavatla bildirilməsi münasibdir.¹³⁶

Sual: Ramazan ayında diş fırçalamağın eybi varmı?

Cavab: Eybi yoxdur. Amma diş fırçaladıqdan sonra ağız suyunu kamil şəkildə yığıb kənar etmək lazımdır ki, fırçanın suyu udulmasın.¹³⁷

Sual: Boğazdakı bəlgəmi udmaq orucu batil edirmi?

Cavab: Bəlgəm ağıza daxil olmamış udularsa, orucu batil etməz.¹³⁸

Sual: Bir şəxs ramazan ayında sübh azanına 15 dəqiqə qalmış cənabətli halda yuxudan oyanır. 15 dəqiqə ərzində həm obaşdanlıq yemək, həm də yuyunmaq olmur. Vəzifə nədir?

Cavab: Obaşdanlıq yemədən oruc tuta bilərsə, əvvəlcə qüsl etsin. Amma yemədən oruc tuta bilmirsə, zərərdən qorxursa, yeməyini yesin, sübh azanından qabaq təyəmmüm etsin.¹³⁹

Sual: Qəməri təqvimlə həddi-bülüğ olmuş şəxs xəbərdarlıq edilməsinə baxmayaraq, miladi (şəmsi) təqvimlə həddi-bülüğ olacağını düşünür. Bu səbəbdən də həmin ilin orucunu tutmur. Bu şəxsin vəzifəsi nədir?

Cavab: Əgər dini vəzifəsini araşdırmaqda səhlənkarlıq, e'tinasızlıq etmişsə, qəzadan əlavə kəffarə də vacibdir.¹⁴⁰

Sual: Bir xanım dörd il oruc tutmayıb. Eləcə də özünə cəhiz

¹³⁶ h. m. s. 307

¹³⁷ h. m. s. 544

¹³⁸ h. m. s. 545.

¹³⁹ h. m. s. 546

¹⁴⁰ h. m. s. 597.

almalıdır. Oruca görə kəffarə vermək vacibdir, yoxsa cəhiz almaq? Əgər hər gün üçün altmış fəqiri doyursa, cəmi nə qədər edir?

Cavab: Bu xanım tutmadığı orucların qəzasını tutmalı, hər gün üçün kəffarə olaraq 45 kq buğda və ya onun qiymətini nəzərdə tutub fəqirlərə çörək üçün ödəməlidir. Kəffarənin təxirə salınmasının səbəbi e`tinəsizlik deyilsə, eybi yoxdur.¹⁴¹

Sual: Bir miqdar pul borc vermişəm. Xüms ilindən (günündən) qabaq almalı olsam da, pul yubanıb və xüms ilindən sonra əlimə gəlib. Bu pula xüms düşürmü?

Cavab: Əgər ilin qazancından olmuşsa, xüms düşür.¹⁴²

Sual: Həddi-bülüğ olmamış uşağın qazandığı pula xüms düşürmü?

Cavab: Bəli, vacibdir ki, uşağın böyüyü bu pulun xümsünü versin.¹⁴³

Sual: Minik maşını, motosiklet və velosipedə xüms düşürmü?

Cavab: Sayılanların hər biri qazanc üçün olmasa, insana gərək olsa, onun şə`ninə uyğun gəlsə, ilin qazancından alınsa da xümsü yoxdur.¹⁴⁴

Sual: Ata evində yaşayan qız işləyir və aylıq qazancından cəhiz və digər yaşayış ləvazimatı almaq üçün bir miqdar pul toplayır. Bu pula xüms düşürmü?

Cavab: Əgər bu xanımın ehtiyacı olduğu, şə`ninə uyğun cəhizi almaq üçün başqa heç bir yolu yoxdursa və bir dəfəyə cəhiz ala bilmirsə, yığıldığı pula xüms düşməz.¹⁴⁵

Sual: Vəliyyə-fəqihə təqlid edənlər və etməyənlər üçün onun hökmünə itaət etmək vacibdirmi?

¹⁴¹ h. m. s. 601

¹⁴² h. m. s. 661.

¹⁴³ h. m. s. 661.

¹⁴⁴ h. m. s. 698.

¹⁴⁵ h. m. s. 745.

Cavab: Hamıya vacibdir.¹⁴⁶

Sual: Əmr be mə`ruf və nəhy əz münkərin şər`ən vacib olduğunu nəzərə alsaq, eyş-ışrət məclislərinə münasibətdə insanın vəzifəsi nədir?

Cavab: Öz nəsihətinizin tə`sir edəcəyini ehtimal etsəniz, pis işin qarşısını almalısınız; bəli, mülayim şəkildə nəsihət etmək lazımdır.¹⁴⁷

Sual: Əgər mindiyimiz maşında haram musiqi oxudulursa və nəhy əz münkərin tə`siri ehtimal olunmursa, vəzifəmiz nədir?

Cavab: İmkan varsa, maşından düşmək lazımdır. Əgər mümkün deyilsə, diqqətinizi başqa işlərə yönəldin. (h.m.s.947)

Sual: Hazırda bə`zi toy mərasimlərində haram musiqilər səsləndirilir. Bu məclislərdə iştirak etməmək qohumluq əlaqələrinin zəifləməsinə səbəb olur. Əgər nəhy əz münkər faydasızdırsa, bu məclisdə iştirak etmək olarmı?

Cavab: Əlaqələr zəifləsə də iştirak etmək olmaz.¹⁴⁸

Sual: Batil lent yazıları və filmlərlə məşğul olan adamlarla təmas olarmı? Nəsihət məsxərə ilə qarşılansa necə?

Cavab: Belə adamlarla təmas işə təşviq və e`tinəsizliyə səbəb olursa, caiz deyil.¹⁴⁹

Sual: Bir qadın naməhrəmlə münasibətdə, öz geyimində qorunmursa və bu barədə ərinin sözlərinə e`tina etmərsə, ərin vəzifəsi nədir?

Cavab: Nəsihət və mümkün bir yolla qadın şər`i hökmlərə də`vət olunmalı və günahın qarşısı alınmalıdır.¹⁵⁰

Sual: Həddi-bülüğa çatmış övladlar dini vəzifələrinə əməl etməyib, atalarını incidirlər. Övladların dini vəzifələrinə

¹⁴⁶ h. m. s. 910.

¹⁴⁷ h. m. s. 946.

¹⁴⁸ h. m.s. 948

¹⁴⁹ h. m.s. 949.

¹⁵⁰ h. m.s. 934.

biganəliyinə görə ata müqəssirdirmi?

Cavab: Ata, moizə və nəsihət, bə`zən hədə, bə`zən də başqa yollarla övladlarını vaciblərə əməl etməyə və haramlardan çəkinməyə sövq etməlidir. Əgər ata öz şər`i vəzifəsinə əməl etsə, övladlara tə`sir etməsə də ata günahkar deyil.¹⁵¹

Sual: Atam xoşxasiyyət deyil, özünü bəyəyəndir və ailəyə zülm edir. Mən həddi-bülüğ olan gündən onunla mübarizədəyəm. Başqalarının yanında cavabını verməklə pis iş görürəm. Təklidə isə heç bir sözümlü qəbul etməyib deyir ki, atanla kobudluq etmə. Vəzifəm nədir?

Cavab: Valideynə ehtiram və onlarla ədəbli danışmaq lazımdır. Əgər əmr be mə`ruf və nəhy əz münkərin tə`sirinə ümidiniz yoxdursa, daha vəzifəli deyilsiniz.¹⁵²

Sual: Bə`zi yaxın adamlarımız namaza, oruca və digər dini vəzifələrə tamam biganədirlər. Heç bir moizə və nəsihət tə`sir etmir. Bu halda sileyi-rəhm, onlarla get-gəl necə olsun?

Cavab: Əgər get-gəli kəsməklə onları günahdan uzaqlaşdırmağa bilsəniz, get-gəli kəsin. Əgər yaxınlıq etməklə onları günahdan uzaqlaşdırmağa ümid varsa, yaxınlıq edin, onları Allaha itaətə vadar etməyə çalışın.¹⁵³

Sual: Əgər iş yerində dinə zidd hallar varsa və nəsihət fayda vermirsə (ya mümkün deyilsə) vəzifə nədir?

Cavab: İş yerindəki pis hallar barədə aidiyyəti məqamlara mə`lumat verilməlidir. Şər`i xiləflərə qarşı əmr be mə`ruf və nəhy əz münkər edilməlidir. Şəriətə zidd göstərişlərə itaət etmək olmaz.¹⁵⁴

Sual: Kart və şahmat oynamaq olarmı?

Cavab: Əgər qumar aləti sayılmasa, udub-uduzmadan (uduşsuz) oynamağın eybi yoxdur.¹⁵⁵

¹⁵¹ h. m. s.935.

¹⁵² h. m. s. 937.

¹⁵³ h.m.s.940.

¹⁵⁴ h. m. s. 944.

¹⁵⁵ h. m. s. 951.

Sual: Futbol, voleybol kimi idman oyunlarını uduş şərti ilə oynamaq olarmı?

Cavab: Şərt kəsmək, udub-uduzmaq haramdır. Şərt kəsilmədən, qaliblərə hədiyyə verilərsə, oynamaq olar.¹⁵⁶

Sual: Saqqalı, üzü ülgüclə qırmaq olarmı?

Cavab: Vacib ehtiyata görə, saqqalı qırmaq haramdır. Amma yanaqdakı tükləri qırmaq olar.

Sual: Saqqalın yaxşı inkişafı üçün onu ülgüclə qırmaq olarmı? Üzü qırılmadığı üçün qaşınan adamların vəzifəsi nədir?

Cavab: Vacib ehtiyata görə, hər iki halda üzü qırmaq olmaz.¹⁵⁷

Sual: Tiryəkdən istifadə, onun alqı-satqısı, əkini caizdirmi?

Cavab: Tiryəkə adət etmək caiz deyil. Zərər olmasa, tiryəkə adətkar şəxs bu adəti tərک etməlidir. Tiryəkin alqı-satqısı, əkini dövlətin ixtiyarındadır və qanunlara qarşı çıxmaq olmaz.¹⁵⁸

Sual: Narkotik maddələr və tütünün istehsal və istifadəsi caizdirmi?

Cavab: Narkotik maddələrin istifadəsi və alqı-satqısı haramdır. Tütündən istifadə vərdişi üçün şərait yaradırsa, haramdır.¹⁵⁹

Sual: Bakirə qızın ərə getməsi üçün atanın razılığına (icazəsinə) ehtiyac varmı? Daimi və müvəqqəti evlənmədə bu məsələyə münasibət necədir?

Cavab: Vacib ehtiyata görə, bakirə qızın ərə getməsi üçün atanın icazəsi şərtidir. Bu məsələdə daimi və müvəqqəti evlənmə arasında fərq yoxdur.¹⁶⁰

Sual: Həddi-bülüğ olmamış qızın kəbinini atası bir şəxsə

¹⁵⁶ h. m. s. 953

¹⁵⁷ h. m. s. 958.

¹⁵⁸ h. m. s. 963

¹⁵⁹ h. m. s. 964.

¹⁶⁰ h. m. s. 1436

oxutdurur. Qız büluğ həddinə çatdıqdan sonra həmin şəxslə ailə qurmaq istəmir. Bu şəxs şübhəli kafir saydığından can qorxusu yaranır. Qızın vəzifəsi nədir?

Cavab: Bu izdivacın məsləhət olmadığını, bundan əlavə, fitnə yarada biləcəyini nəzərə alsaq, bu nikah batildir və qız izdivac etməyə bilər.¹⁶¹

Sual: Ata öz büluğ və yetkinlik yaşına çatmış qızını zorla ərə verə bilərmi?

Cavab: Bu izdivac batildir. Nə ata, nə də başqaları qızı zorla ərə verə bilməzlər.¹⁶²

Sual: Müəyyən səbəblə bağlı məhrəm olmuş şəxs (məsələn, qaynana) bu səbəb aradan qalxdıqdan sonra da məhrəm qalırımı?

Cavab: Məhrəmlik əbədidir.¹⁶³

Sual: Bir kişinin iki arvadı varsa, bu arvadlardan birinin kürəkəni o biri arvada məhrəm olurmu? Kürəkənin övladları necə?

Cavab: Kürəkənlər yalnız öz qaynanalarına məhrəmdirilər. Amma övladlar istər dolay, istər bilavasitə hər iki arvada məhrəm olurlar.¹⁶⁴

Sual: Bir oğlan və bir qız, çox ehtimal ki, bir müddət əvvəl birbirlərinin anasının südünü içib, süd bacı-qardaşı olmuşlar. Həmin oğlan süd bacısının bacısı ilə evlənə bilərmi?

Cavab: Süd vasitəsi ilə məhrəmliyə yəqinlik olmalıdır. Yəqinlik yoxdursa, izdivac olar. Yəqinlik olduğu halda, oğlan öz süd anasının övladları ilə evlənə bilməz.¹⁶⁵

Sual: Bir şəxs toydan qabaq, evləndiyi xanımın əvvəllər ərddə olub boşandığını bilsə, nikahı ləğv edə bilərmi?

¹⁶¹ h. m. s. 1443

¹⁶² h. m. s. 1445.

¹⁶³ h. m. s. 1441.

¹⁶⁴ h. m. s. 1458.

¹⁶⁵ h. m. s. 1456

Cavab: Əvvəlki izdivac nikahın ləğvinə səbəb olmaz.¹⁶⁶

Sual: Ata öz qızına verdiyi cehizi geri ala bilərmimi?

Cavab: Ata cehizi öz qızına mülk etsə və ya bağışlasa, geri ala bilməz.¹⁶⁷

Sual: Ərinin icazəsi ilə işləyən qadın öz qazancını ərindən icazəsiz xərcləyə, sədəqə və ya hədiyyə verə bilərmimi?

Cavab: Qadın öz malını əri qadağan etsə də, sərff edə bilər. Amma ərdən icazəsiz nəzir batildir və qadın ərdən icazə almaldır.¹⁶⁸

Sual: Bir evdə bir neçə qardaş öz ailəsi ilə birlikdə yaşayır. Belə hallar olur ki, bir qardaş o biri qardaşın arvadına baxır, onunla zarafat edir. Bu münasibətlərin hökmü nədir?

Cavab: Qardaşın arvadı da olsa, naməhrəm qadına baxmaq caiz deyil, Ləzzət məqsədi ilə naməhrəm qadına baxmaq, onunla zarafat etmək olmaz.¹⁶⁹

Sual: Mə`sum imamlara, dini hökmlərə, Qur`an və Nəhcül-bələğyə həsr olunmuş elmi müsabiqələr keçirmək olarmı?

Cavab: İslam maarifini və şüəliyi yaymaq məqsədi ilə müsabiqə keçirməyin eybi yoxdur, hətta bu iş yaxşı işdir. Amma hədiyyə vermək məqsədi ilə iştirakçılardan pul almaq olmaz.¹⁷⁰

Sual: Məscid və elmi mərkəzin büdcəsini yaratmaq üçün elmi müsabiqə keçirib, iştirakçıların hədiyyəsinin bir hissəsini büdcəyə, o biri hissəsini iştirakçılara hədiyyə üçün sərff etmək olarmı?

Cavab: Olmaz.¹⁷¹

¹⁶⁶ h. m. s. 1539

¹⁶⁷ h. m. s. 1643.

¹⁶⁸ h. m. s. 1644.

¹⁶⁹ h. m. s. 1721

¹⁷⁰ h. m. s. 1341.

¹⁷¹ h. m. s. 1344

İMAM MEHDİNİN (Ə) QEYBƏTİ DÖVRÜNDƏ VƏZİFƏLƏRİMİZ

QEYBƏT DÖVRÜ

İslam Peyğəmbəri (s) buyurmuşdur: “İbadətlərin ən üstünü fərəc intizarında olmaqdır.” (“Fərəc-imamın (ə) zühuru). Sözsüz ki, qonaq gözləyən adam əlini əlinin üstünə qoyub, bekar oturmur. Həyəti süpürür, su çiləyir, otaqları təmizləyir, ətirləyir, qonaq üçün rahatlıq yaratmağa çalışır. Biz də öz rəhbərimizə itaət edib, İslam təlimini dünyaya çatdırmalıyıq ki, onlar da imam Mehdi (ə) sevgisini dadıb, ədalət soraqlı zühurun intizarını çəksinlər. Biz dini biliklərə və əxlaqa sahib olmaq üçün səfərbər olmalı, İmamın əsgərlərindən olmaq üçün döyüşə hazır dayanmalıyıq. İmam Sadiq (ə) buyurur: “Qaimimiz (Mehdi) gələrkən Allah-təala ona üç qoşunla yardımçı olar: mələklər qoşunu, mö`minlər qoşunu, düşmənlərin qəlbini sarıyacaq qorxu.” Əgər əməldə İmamın əsgəri olarıqsa, ola bilsin ki, elə bu dövrdə onun nurani çöhrəsini ziyarət edə bilək.

Bəli, köməkçi intizarında olan kəs üçün qəm, qürbət və tənhalıq dövrü çox ağırdır. Amma əmin olmalıyıq ki, İmam Zaman (ə) bir an olsun belə, öz şiələrini yaddan çıxarmır. Həzrət (ə) buyurur: “Həqiqətən, biz heç vaxt sizə münasibətdə süst olmamışıq və daim sizi xatırlayırıq. Əgər belə olsaydı (sizi unutsaydıq), çətinliklər və sıxıntılar sizə üz tutar, düşmən də sizə qalib gələrdi.”

Həzrətin (ə) nəvaziş əli daim başımız üstə olsa da, təəssüf ki, çoxlarımız onu unudur, ya da öz əməllərimizlə mübarək qəlbini incidirik. Ona görə də hər birimiz həmişə özümüzdən soruşmalıyıq: “Əziz imamımızı qeybət dövründə bizim vəzifəmiz nədir?”

İndi isə qeybət dövründə şiələrin vəzifələri ilə tanış olaq:

ƏSRİN İMAMI HƏZRƏT MEHDİNİ (Ə) TANIMA

Həzrəti (ə) tanımaq o qədər zəruridir ki, rəvayətdə buyurulur: “İmamı tanımadan dünyasını dəyişən şəxs cahiliyyət ölümü ilə ölmüşdür.” Duada oxuyuruq: “Allahım, öz höccətini (h. Mehdimi) mənə tanıtdır. Yoxsa həqiqi dindən azmış olaram.”¹⁷² Bəli, şüa düşüncəsində imamla tanışlığın çox böyük əhəmiyyəti vardır. İmam Sadiq (ə) çətinlik vaxtı üz tutduğumuz imamın sifətlərini tanımağın ən üstün və ən vacib dini vəzifə saymışdır.

YAXŞI RƏFTAR

Əqidəmizə görə, imamın razılığı Allahın razılığında, Allahın razılığı dini göstərişlərə əməl etməkdədir. Bir qrup yanlış düşüncə sahibi belə hesab edir ki, İmam Zamanın (ə) zühuru üçün cəmiyyət günah girdabına yuvarlanmalıdır. Bu baxışın əksinə olaraq, Həzrət Mehdimin (ə) intizarında olanların vəzifəsi İslam göstərişlərinə əməl etməkdir. Əsrin imamı (ə) bu barədə buyurur: “Sizin hər biriniz bizimlə dostluq üçün vasitə olan şeylərə əl atmalı, bizi qəzəbləndirəcək şeylərdən uzaq olmalısınız.”¹⁷³

FƏRƏC (ZÜHUR) İNTİZARI

Şüa düşüncəsinə görə, fərəc intizarı çox yüksək məqama malikdir. Həzrət Əlidən (ə) ən üstün əməl haqqında soruşduqda buyurur: “Fərəc intizarı.” İmam Sadiq (ə) buyurur: “İmam Zamanın (ə) intizarı halında ölən kəs onun xeyməsində ölmüş kimidir.”¹⁷⁴ Bəli, hər bir şüa daim o həzrətin (ə) qədəmləri intizarında olmalı, daim onun zühuru üçün dua etməlidir.

KÖMƏK İSTƏYİ

Qur`ana əsaslanan bir e`tiqada görə, peyğəmbər və imamlar daim bizim əməllərimizi müşahidə edirlər. Bu əsasla onlardan şəfaət istəmək mümkündür. İmam Əli (ə) buyurur: “Əgər bir mō`min öz istəyinin həyata keçməsi üçün dua edərsə, biz amin deyər, o sakitləşəndə biz onun üçün duaya başlayarıq.” Bəli,

¹⁷² Üsule-kafi”, c. 1, s. 337.

¹⁷³ Təhzibul-əhkam”, c. 1 s. 38

¹⁷⁴ “Müntəxəbül-əsər”, s. 475.

mə`sumlar daim öz ardıcıllarına yardımçıdırlar.

***İMAM ZAMANIN (Ə) MÜQƏDDƏS VÜCUDU ÜÇÜN
SƏDƏQƏ VƏ DUA***

Həzrət Mehdi (ə) bizə verilən bütün ne`mətlərdə yardımçı olduğundan, ata-anamıza ehsan etdiyimiz kimi, imamın salamatlığı üçün də sədəqə verməli, zühurun tezləşməsi üçün dua etməliyik. Unutmayaq ki, həzrətin (ə) hifzi və salamatlığı Allahın iradəsindən asılıdır.

“GƏNCLİYİN YEDDİ SƏMASI” MÜSABƏQƏSİNİN SUALLARI

1. Şiəliyin mərkəzi özəyi nə vaxt formalaşmış?

- a) Həzrət Peyğəmbər (s) dövründə;
- b) Həzrət Əli (ə) zamanında;
- v) Üç xəlifə vaxtı;
- q) İmam Sadiq (ə) dövründə.

1. Allahın ədaləti harada hakimdir?

- a) varlıq alimi;
- b) şəriət sahəsi;
- v) hər ikisi;
- q) heç biri.

3. Allah-taala yaranış məqsədini insana hansı yolla bildirib?

- a) peyğəmbərlər göndərməklə;
- b) imamlar gördərməklə;
- v) ilahi övliyalar vasitəsi ilə;
- q) hər üç vasitə ilə.

4. Qur`anın tərtibi nə vaxt başa çatdı?

- a) Birinci xəlifə vaxtı;
- b) Həzrət Əli (ə) zamanında;
- v) Həzrət Peyğəmbər (s) dövründə;
- q) ikinci xəlifə vaxtı.

5. Həzrət Mehdiyə (ə) inamı sünnilərdən neçə məşhur şəxs nəql edib?

- a) əlli nəfər;
- b) otuz nəfər;
- v) yüz nəfər;
- q) yetmiş nəfər.

6. İlahi ədalət yer üzünə nə vaxt hakim olacaq?

- a) fəqihlər hakim olanda;
- b) məsum imam (ə) gəldikdə;
- v) müxtəlif qövm və din başçıları gəldikdə;
- q) heç biri.

7. Talehi dəyişmək inamı nə mə`nadadır?

- a) bəda mə`nasında;
- b) cəbr və ixtiyar mə`nasında;
- v) kamil azadlıq mə`nasında;
- q) bütün hallarda.

8. Şiəliyə görə kim şəfaət edə bilər?

- a) peyğəmbərlər;
- b) mə`sum imamlar;
- v) a və b variantı;
- q) bütün insanlar.

9. Məada münasibətdə hansı variant düzdür?

- a) qiyamətdə məad həm cismani, həm də ruhanidir;
- b) qiyamət hesabı kamil ədalət əsasında;
- v) qiyamət günü əməl ölçüsü Peyğəmbər (s) və mə`sum imamlardır;
- q) heç bir variant.

10. Oğlanlarda həddi-bülüğ nişanəsi nədir?

- a) cod tüklərin çıxması;
- b) məni (sperma) xaric olması;
- v) qəməri təqvimlə 15 yaşın tamam olması;
- q) b və v variantları.

11. Hansı variant dəstəməza aiddir?

- a) Allah qarşısında ədəb;
- b) yuxunun qaçması və şadlıq yaranması səbəbi;
- v) mö`minin qəlbini və ruhunu Allah hüzuruna hazırlayır;
- q) b və v variantları.

12. Vacib namazlar hansılardır?

- a) ayat namazı;
- b) meyit namazı;
- v) nəzir, and, icarə vasitəsi ilə vacib olan namaz;
- q) bütün variantlar.

13. Günorta namazı qılmamış səhvən ikinci namazına məşğul olan şəxs namazın ortasında səhvini anlasa nə etsin?

- a) niyyəti günorta namazına döndərsin;
- b) namazı düzgündür;
- v) yenidən qılsın;
- q) heç bir variant.

14. Namaz qılan şəxs paltarının murdar olduğunu unudub, namazın ortasında xatırlasa nə etsin?

- a) namazı düzgündür;
- b) qəzasını qılmalıdır;
- v) namazını yenidən qılmalıdır;
- q) b və v variantları.

15. İxtiyarsız olaraq alın möhürdən qalxsə nə etməli?

- a) başını saxlaya bilməyib təkrar səcdəyə getsə, üst-üstə bir səcdə sayılır;
- b) mümkünsə alını yenidən səcdə yerinə qoymamalıdır;
- v) hər bir halda namazı düzgündür;
- q) a və b variantları.

16. Rükunu unudub həmd surədən sonra səcdə üçün əyilən nə etsin?

- a) qalxıb rukuya getsin;
- b) durmadan ruku halına gəlsin;
- v) namazı batildir;
- q) heç bir variant.

17. Yemək yediyi vaxt başa düşsə ki, səbh olub nə etsin?

- a) tikəni ağzından çıxarsın;
- b) orucu batildir;
- v) həmin tikəni uda bilər;
- q) b və v variantları.

18. Həkim bir şəxsə oruc tutmağa icazə vermirsə, nə etməli?

- a) onun sözü bütün hallarda dəlildir və qəbul edilməlidir;
- b) həkim mütəxəssis olsa və dediklərindən yəqinlik hasil olsa, onun sözləri dəlildir;

- v) onun dediklərinə e`tinə edilməməlidir;
- q) başqa həkimlərlə də məsləhətləşmək lazımdır.

19. Oruc tutan şəxs o qədər susasa ki, susuzluqdan öləcəyindən qorxarsa nə etsin?

- a) ölümdən qurtaracaq həddə su içə bilər; amma orucu batildir;
- b) ölümdən qurtaracaq həddə su içə bilər və orucu batil deyil;
- v) orucu batil edəcək işlərdən çəkinsin;
- q) a və v variantları.

20. Əmr be mə`ruf nə nəhy əz münkərin şərti nədir?

- a) ehtimal oluna ki, əmr və nəhy tə`sir edəcək;
- b) günahkarın öz günahını təkrar edəcəyi bilinərsə;
- v) Əmr və nəhydə fəsad olmasa;
- q) bütün variantlar.

21. Kişi naməhrəm qadının bədənini baxa bilərmi?

- a) haramdır;
- b) ləzzət məqsədi ilə baxmaq haramdır;
- v) haram deyil;
- q) heç cür icazə verilmir.

22. Namaz halında ana bədəni murdar uşağı qucağına alsın, namazı batil olarmı?

- a) bəli;
- b) xeyr;
- v) uşağın əynində ayıb yeri örtəcək ölçüdə murdarlanmış libas olmasa, eybi yoxdur;
- q) heç bir variant.

23. Neçə illər qıldığı namazın səhv olduğunu anlayan kəs həmin namazların qəzasını qılmalıdır mı?

- a) namazları düzgündür;
- b) namazları batildir;
- v) öyrənə biləcəyi halda, tənbellikdən səhv qılıbsa, qəzaları qılmalıdır;
- q) bundan sonra düzgün qılmalıdır.

24. Yaxınların yasında iştirak üçün kitab əhli məscidə girə bilərmimi?

- a) qarşısı alınmalıdır;
- b) eybi yoxdur;
- v) məscidə hörmətsizliyə səbəb olmasa, qarşısı alınmaya bilər;
- q) b və v variantları.

25. Dini bayramlarda, mə`sumların doğum günlərində dini şe`rlər oxunarkən əl çalmaq olarmı?

- a) əl çalmaq caiz deyil;
- b) istənilən məqsədlə caiz deyil;
- v) məzhəbi sevgini salavatla bildirmək münasibdir;
- q) b və v variantları.

26. İşləyib, ata evində qalan qızın öz maaşından cehiz üçün yığdığı pula xüms düşürmü?

- a) xüms düşür;
- b) xüms düşmür;
- v) cehiz almaq üçün başqa yol yoxsa xüms düşmür;
- q) heç bir variant.

27. Dini rəhbərin hökmü bütün ölkələrə aiddirmi?

- a) icra olmalıdır;
- b) icra olmamalıdır;
- v) bir məntəqəyə aid olsa, həmin məntəqədə icra olmalıdır;
- q) öz ölkəsində icra olmalıdır.

28. Batil lent yazıları və filmlərlə məşğul olan adamla təmasda olmaq caizdirmi?

- a) caizdir;
- b) caiz deyil;
- v) ehtiyat olunmalıdır;
- q) təmas harama təşviq edirsə, caiz deyil.

29. Kart və şahmat oynamaq olarmı?

- a) eybi yoxdur;
- b) eybi var;
- v) qumar aləti olmaqdan çıxmışsa eybi yoxdur;

q) qumar aləti olmaqdan çıxsa və udub-uduzmaq olmasa, eybi yoxdur.

30. Saqqalı və üzü ülgüclə qırmaq olarmı?

a) haramdır;

b) haram deyil;

v) vacib ehtiyata görə saqqalı qırmaq haramdır, üzü (yanağı) qırmağın eybi yoxdur;

q) üzü (yanağı) qırmaq haramdır, saqqalı qırmağın eybi yoxdur.

31. Bir evdə yaşayan qardaşlar bir-birinin arvadına baxıb, zarafat edə bilərmə?

a) zarafat edə bilərlər;

b) naməhrəm qadına baxmaq caiz deyil;

v) heç cür zarafat olmaz;

q) ləzzət məqsədi ilə baxmaq və zarafat etmək caiz deyil.

32. Hansı variant doğrudur?

a) tütün çəkmək olar, amma hazırlamaq və yaymağın eybi var;

b) tütün hazırlamaq və yaymaq olar, amma çəkməyin eybi var;

v) tütün çəkmək, hazırlamaq və yaymaq caiz deyil;

q) narkotik maddələrin istifadəsi və alqı-satqısı haramdır. Adətə səbəb olsa, tütün çəkmək də haramdır.

33. Bakirə qızın ərə getməsi üçün atanın icazəsi şərtidirmi?

a) şərtidir;

b) şərt deyil;

v) vacib ehtiyata görə şərtidir;

q) heç bir variant.

34. Hansı variant ixtlas nişanəsidir?

a) işdən yorulub soyumur;

b) etdiyi işdən peşman deyil;

v) gördüyü işin bilinməsini istəmir;

q) bütün variantlar.

35. Hansı variant vilayətçilik nişanəsidir?

- a) Allaha itaət;
- b) əvvəl vaxt qılınan namaz;
- v) Əhli-beyt düşmənlərindən ehtiyacsızlıq;
- q) bütün variantlar.

36. İmam Mehдинin (ə) qeybəti dövründə necə olmalı?

- a) cəmiyyəti günaha sövq etmək;
- b) biganə olmaq;
- v) İslam qanunlarına əməl ilk vəzifə olmalıdır;
- q) intizar çəkib, heç bir iş görməmək.

37. “Bağışlayan böyük, paxıl və dargöz isə zəlildir” Hədisi kimdəndir?

- a) imam Hüseyin (ə);
- b) imam Hadi(ə);
- v) imam Sadiq (ə);
- q) imam Cavad (ə);

38. “Axmağın qəlbi ağzında, aqilin ağzı qəlbindədir” hədisi kimdəndir?

- a) imam Səccad (ə);
- b) imam Kazim (ə);
- v) imam Sadiq (ə);
- q) imam Əskəri (ə);

39. “Öz eyiblərindən xəbərdar olan kəs başqalarında eyb axtarmır” hədisi kimdəndir?

- a) həzrət Peyğəmbər (s);
- b) həzrət Fatimə (s);
- v) imam Əli (ə);
- q) həzrət Mehdi (ə);

40. “Rüku halında zəkat verən” ayəsi kimin haqqında nazil olmuşdur?

- a) imam Hüseyin (ə);
- b) həzrət Fatimə (s);
- v) imam Əli (ə);
- q) heç biri.

41. İlahi kəlam işığında insana hansı nəmət verilir?

- a) dünya və axirət səadəti;
- b) can sağlığı, bol ruzi, zülmətdən qurtuluş;
- v) hidayət, can sağlığı, sağlam ruh və bədən;
- q) Allahın razılığı, bol ruzi, hidayət.

42. Evdə Qur`an oxunanda nə olur?

- a) haqq kəlmə ucalır;
- b) dini şüarlar canlanır;
- v) nəmət artır;
- q) bütün variantlar.

43. Hansı günah böyük (kəbirə) günah sayılır?

- a) ağvalideynlik;
- b) get-gəli kəsmək (qəte-rəhm);
- v) əskik satmaq;
- q) bütün variantlar.

44. Mərhum Ağa Mirza Cəvad Məliki Təbrizi öz şagirdlərinə nə vəsiyyəət etdi?

- a) Məscid kimi ictimai yerlərə çox get-gəl edin, orada çox olun;
- b) Aşiq ariflərin həyatını mütaliə etməklə ruhunuzu gücləndirin, ona istiqamət verin;
- v) Günah etmək haqda düşünməyin;
- q) a və b variantları.

45. “Namaz qılmayana kömək edən şəxs yetmiş peyğəmbəri öldürmüş kəs kimidir” hədisi kimdəndir?

- a) həzrət Peyğəmbər (s);
- b) imam Əli (ə);
- v) imam Sadiq (ə);
- q) imam Hadi (ə).

Mündəricat

AZƏRBAYCAN GƏNCLƏRİNƏ MÜRACİƏT	3
MÜQƏDDİMƏ	5
DÜŞÜNCƏLƏR GÜLÜSTANI	7
ŞİƏ DÜŞÜNCƏSİNİN ƏN AYDIN ƏSASI	7
ÖYRƏNİLƏSİ DİNİ HÖKMLƏR.....	15
YETKİNLİK (BÜLÜĞ) YAŞININ ƏLAMƏTLƏRİ	15
NAMAZIN HÖKMLƏRİ	16
BACİB NAMAZLAR.....	16
NAMAZDA BƏDƏNİN ÖRTÜLMƏSİ.....	18
NAMAZ QILANIN LİBASI	18
ORUCUN HÖKMLƏRİ	20
XÜMS BƏ ZƏKATIN HÖKMLƏRİ	21
ƏMR BE MƏ'RUF BƏ NƏHY ƏZ MÜNKƏR	23
(YAXŞILIĞA ƏMR, PİSLİYƏ QADAĞA).....	23
ƏMR BE MƏ'RUF BƏ NƏHY ƏZ MÜNKƏRİN DƏRƏCƏLƏRİ.....	23
BAXMAĞIN HÖKMLƏRİ	24
TARİXƏ BİR BAXIŞ.....	25
HƏZRƏT ƏLİ (Ə) BƏ NAMAZ HALINDA FƏQİRLƏRƏ KÖMƏK	25
İMAM BƏ ŞİƏLƏRƏ QAYĞI.....	25
UNUDULMAZ NAMAZ	26
QUR`AN MAARİFİ HAQQINDA.....	26
QUR`ANDAN FAYDALANMA	27
İLAHİ KİTABA EHTİRAM	28
QUR`AN TİLƏBƏTİ.....	29
GƏNCLƏRİN MƏCLİSİNDƏ QUR`AN QİRAƏTİ	29
QUR`AN OXUNUŞUNUN GƏNCƏ TƏ'SİRİ.....	29
QUR`AN OXUMAĞIN SAVAB VƏ FƏZİLƏTİ.....	30
ƏBƏDİ İDEALLAR.....	31
ƏXLAQ VƏ HƏYAT.....	33
İXLASIN (SƏMİMİLİYİN) NİŞANƏLƏRİ.....	33
VİLAYƏTÇİ OLMAQ İSTƏYİRSİNİZMİ?.....	34
1. ALLAHA İTƏƏT	34
2. ARDICILLIQ.....	34
3. ƏVVƏL, BAŞLANĞIC VAXTDA QILINAN NAMAZ	35
4. ƏHLİ-BEYT DÜŞMƏNLƏRİNƏ NİFRƏT	35
GÜNAH VƏ ONUN İNSAN HƏYATINA TƏ'SİRİ.....	35
GÜNAHIN TƏ'SİRLƏRİ.....	38
İKİ BÖYÜK GÜNAH	38
ƏHLİ-BEYT DOSTLARININ XÜSUSİYYƏTLƏRİ.....	39
İSTİFTAAT	41
(ŞƏR`İ SUALLAR).....	41
İMAM MEHDİNİN (Ə) QEYBƏTİ DÖVRÜNDƏ VƏZİFƏLƏRİMİZ	51
QEYBƏT DÖVRÜ	51

ƏSRİN İMAMI HƏZRƏT MEHDİNİ (Ə) TANIMA	52
YAXŞI RƏFTAR.....	52
FƏRƏC (ZÜHUR) İNTİZARI.....	52
KÖMƏK İSTƏYİ	52
İMAM ZAMANIN (Ə) MÜQƏDDƏS VÜCUDU ÜÇÜN SƏDƏQƏ VƏ DUA	53
“GƏNCLİYİN YEDDİ SƏMASI” MÜSABƏQƏSİNİN SUALLARI	54